

Ελευθέρα Γράμματα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΗΝ 1 ΚΑΙ 15 ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 6^ο
(ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "ΑΕΤΟΣ...") ΤΗΛ. 21-081

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΤΡΙΤΗ 15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1946
ΤΙΜΗ ΔΡ. 1000 — ΑΡΙΘΜΟΣ 53

Ἡ ἀνθρωπότητα κινδυνεύει

Ο ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἐνα ὄπλο ἀφάνταστα πιό τρομακτικό ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ βόμβα

Τοῦ Ἀμερικανοῦ σοφοῦ Dyson CARTER

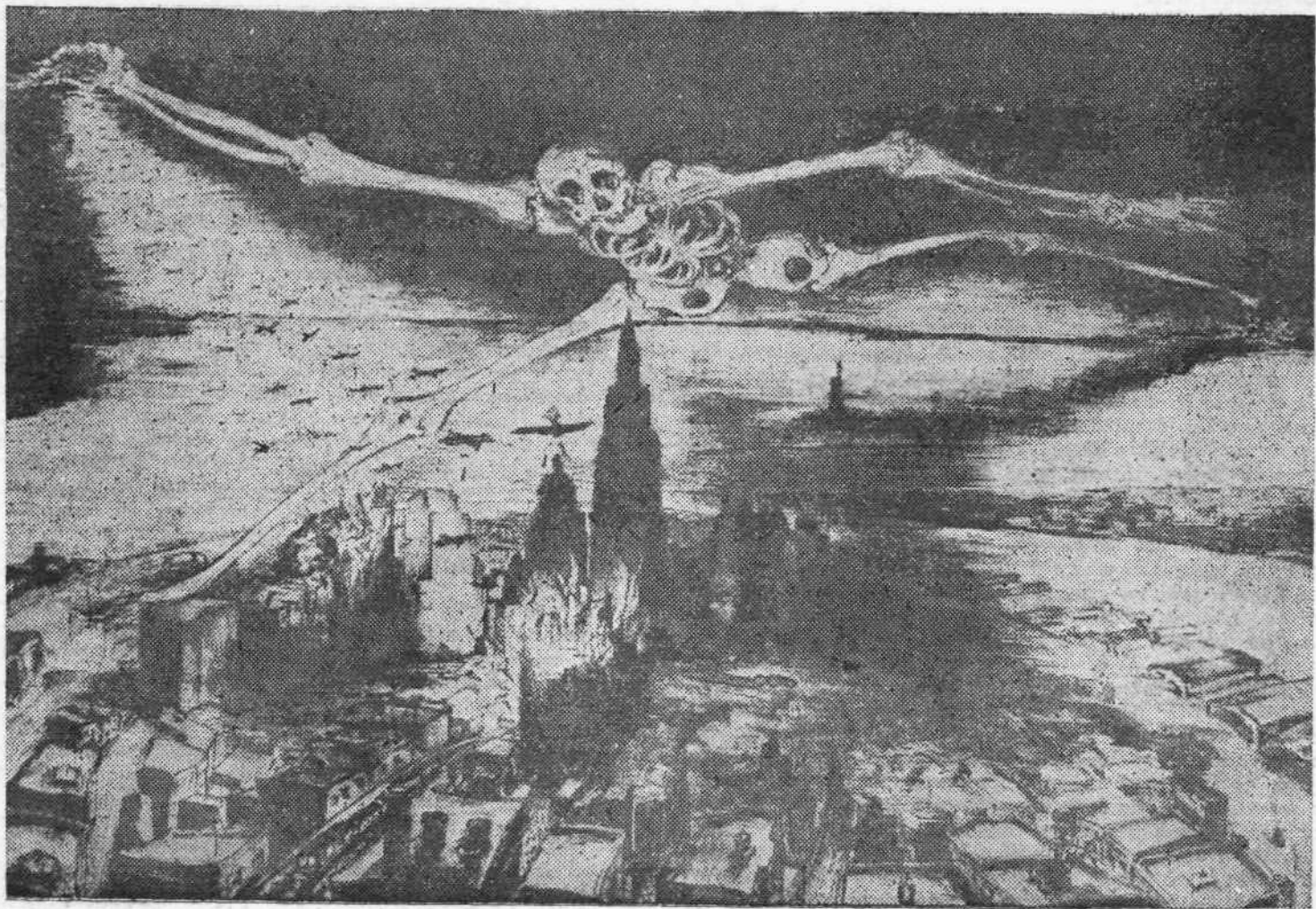
(ΛΟΝΔΙΝΟΝ, 8 Ὀκτωβρίου 1916. Κατὰ τὴν σημερινὴν εἰσήγησιν τοῦ κ. Ἀττὴλ εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων τοῦ νόμου περὶ ὀργανώσεως τῶν ἐρευνῶν, ὁ ἐργατικὸς βουλευτὴς κ. Μπλάκμπαρν, ἐσχάτως ἐλαλθὼν ἐξ Ἀμερικῆς, εἶπεν ὅτι ὡς πιστεύει, ἡ Ρωσία δὲν θὰ ἔχη ἀτομικὰς βόμβας πρὸ τῆς παροῦσης φασισμένης ἐπιστῆς χρόνου, ἐνδέχεται ὅμως νὰ ἔχη ἤδη «ραδιενεργὸν κόνιν», ἐξ ἧσου ἐπικίνδυνον μὲ τὴν ἀτομικὴν βόμβαν, ἢ νὰ διαθέτῃ ἐπι τρομακτικώτερα μέσα βακτηριολογικοῦ πολέμου). Ἀπὸ τῆς ἡθημερίδας

Ἄλλοι ἔχουμε διαβάσει συγκλονιστικὰς περιγραφὰς, γιὰ τὸ τί θὰ εἶναι ἕνας πόλεμος μὲ ἀτομικὰς βόμβες. Τώρα ὅμως οἱ εἰδικοί ἐπιστήμονες παραδέχονται πῶς ἡ «ἀνελέητη» ἀτομικὴ βόμβα ἔχει περιορισμένους δυνατοτήτες, συγκρινόμενῃ μὲ ἕναν βιολογικὸν πόλεμον. Στὸ ἀφάνταστα βάρβαρον αὐτὸ ὄπλο δόθηκε μικρὴ προσοχὴ ἀπὸ τὸν τύπον. Ἰπάρχουν ὅμως ἀρκετὲς κίβλας πληροφορίας, γιὰ νὰ σχηματίσουμε μιὰ ξεκάθαρη ἀν ὄχι πλήρη ἰδέα τοῦ τί κατόρθωσε ὡς τώρα ἡ βιολογία κ' ἡ βιοχημεία. Ἔτσι θὰ ξαίρουμε πῶς θὰ πεθάνουμε, ἀν τυχὸν ἐκραγεῖ ἕνας τρίτος παγκόσμιος πόλεμος.

Ἄσὰ γράφω δὲν ξεκινῶν ἀπὸ καμμιὰ ἀρρωστημένη περιέργεια μὰ γιὰτὶ πιστεύω πῶς τὰ νέα αὐτὰ μέσα καταστροφῆς, περισσότερα ἀπὸ κάθε τι ἄλλο, φανερώνουν πόσο ἐπιταχτικὴ εἶναι ἡ ἀνάγκη νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ εἰρήνη.

Τὸ τρομερὸ εἶναι πῶς κάθε σχεδὸν ἔθνος μπορεῖ νὰ διεξάγει βιολογικὸν πόλεμον. Τὸ ὄπλο αὐτὸ εἶναι βασικὰ ὑπέρτερον, τόσο τεχνικὰ ὅσο καὶ στρατηγικὰ, ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν βόμβα, γιὰτὶ μπορεῖ νὰ κατασκευασθεῖ μέσα σὲ μικρὰ ἐργαστήρια, μὲ ἐλάχιστα μέσα ἀπὸ ἕνα ὀλιγάνθρωπον ἐπιστημονικὸν προσωπικὸν καὶ μὲ ἀπόλυτη μυστικότητα. Ἀντίθετα ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν βόμβα, τὰ δηλητηριώδη ἀέρια ἢ κάθε ἄλλο προηγούμενον ὄπλο, ἢ ἐπενέργειά του ὄχι μόνον δὲ θὰ σταματήσῃ ὅταν πάρει τέλος ἕνας πόλεμος, μὰ θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ἐπέκτείνεται. Ἐπειτα ὁ βιολογικὸς πόλεμος θὰ φέρει γιὰ πρώτη φορὰ στὸν κόσμον τὴν φρίκην, πῶς μπορεῖ ν' ἀρχίσει χωρὶς νὰ τὸν πᾶρει εἰδηση κανεὶς. Θὰ περάσουν ἴσως ὀδομάδες χωρὶς νὰ ξεκαθαριστεῖ ἀπὸ ποιὸν καὶ τότε ἀρχίσει ἡ ἐπίθεσις.

Ὅπως εἶναι γνωστὸ, οἱ ἐπιδημίες ἐπαίξαν πολλὰς φορές ἀποφασιστικὸν ρόλον ἐν τῇ διεξαγωγῇ ἐνὸς πολέμου. Στὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον τὰ θύματα ἀπὸ αὐτὰς ἦσαν περισσότερα, παρὰ ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ἐπιχειρήσεως. Ἀπὸ τὸ 1870, ὅταν ἡ βακτηριολογία ὄρισκῆταν ἀκόμα στὰ σπάργανά της, ὁ Ἀγγλος χημικὸς Μπλόξαμι ὑπόδειξε νὰ γίνωνται πειράματα μὲ ὀδίδες, τοῦ ἀντιπυριτίδα θὰ εἶχαν

μικρόβια.
 Ο πόλεμος με μικρόβια αποκλείστηκε ως τώρα για δυο αιτίες: 1) Η επιδημία θα χτυπούσε τυφλά φίλους κ' εχθρούς και 2) Οι προφυλακτικοί όρροι μπορούσαν να κάνουν αδύνατη την εξάπλωσή της. Παρ' όλ' αυτά η Εθνική Ακαδημία της Επιστήμης, στο 1941, έκανε νέες εμπιστευτικές ανακοινώσεις στον ύπουργό των Στρατιωτικών. Σύμφωνα με πληροφορίες που είχε, οι Γερμανοί κ' οι Ιάπωνες πειραματίζονταν για ένα βιολογικό πόλεμο. Τα γεγονότα όμως δεν ήταν τέτοια, πού να προκαλέσουν πανικό.

Σαφινικά το καλοκαίρι του 1942, ένα απόλυτα μυστικό συμβούλιο ανάλαβε να εξετάσει το ζήτημα. Η «Υπηρεσία Πολεμικών Έρευνών» κάλεσε ειδικούς απ' όλα τ' όπλα. Οι ανακλύψεις τους στάθηκαν αποφασιστικές. Μέσα σε διάστημα δώδεκα μηνών η Πολεμική Χημική Υπηρεσία του Στρατού αποφάσισε να επεκταίνει σε μεγάλη κλίμακα τις εργασίες. Τόν άλλο χρόνο, έγιναν εργαστήρια παραγωγής στο Κάμπ Ντετρέιτ στη Μερυλάντ κ' αργότερα στο Μισσισιππί και στην Ίνδιανά.

Αίγιο — ακόμα κ' ειδικοί — κατάλαβαν τη σημασία που είχαν οι έρευνες αυτές. Το μυστικό κρατήθηκε καλύτερα από την ατομική βόμβα. Ο Καναδάς κ' η Αγγλία κατάγγιναν μ' αυτές σε μικρότερη κλίμακα, στην Αμερική όμως κινητοποιήθηκαν 3.000 τεχνικοί. Ώσκεινο πού πρέπει να γίνει αντίληψη είναι πως ο βιολογικός πόλεμος είναι κάτι διαφορετικό από τον πόλεμο των μικροβίων. Βασίζονται: 1) Σε βιολογικά νοσήματα μικρόβια, όπως είναι τα βακτηριδία, οι ιοί, οι μύκητες και οι ρικέτσιες. 2) Σε τοξίνες βιολογικές από τα μικρόβια αυτά και 3) Σε συνθετικά χημικά προϊόντα που καταστρέφουν τη ζωή, με όλοτετα διαφορετικό τρόπο από τα γνωστά δηλητήρια. Μ' άλλα λόγια η ποικιλία του όπλου αυτού, για την καταστροφή ανθρώπων, ζώων και φυτών είναι μεγάλη.

Για τις τοξίνες έρευνες περισσότερα. Για πρώτη φορά η βιοχημεία κατόρθωσε ν' απομονώσει απόλυτα τα «δηλητήρια» που μ' αυτά όρισμένα μικρόβια προκαλούν τον θάνατο στο κορμί μας. Η καταστροφική δύναμη των οργανισμών αυτών είναι τόσο αφάνταστη, πού οι άδυητοι αναγνώστες των εφημερίδων άρνήθηκαν να πιστέψουν γι' αληθινά όσα σχετικά αναγράφτηκαν. Πριν λίγο όμως καιρό στο περιοδικό «Επιστήμη» η κοινή δήλωση τριών επιστημόνων, του Λαμάν, Μάκ Έλρρόν και Ίκλαντ για την τοξίνη που παράγεται από βουτυλικούς βακίλλους, έρχεται να επιβεβαιώσει την τρομερή αλήθεια. «Ένα γράμμα» της πρωτεΐνης αυτής μπορεί να σκοτώσει μισή δωδεκάδα ανθρώπους. Μία σύγγια (9 περίπου δράμα) περιέχει 30.000.000 «γράμματα». Μία λοιπόν σύγγια καθαρών τοξινών είναι ύπεραρκετή για να σκοτώσει κάθε άντρα γυναίκα και παιδί πού ζει πάνω στον πλανήτη μας.

Τόν περασμένο Μάη, ο «Άλμπερτ Τόμας δήλωσε στο Κογκρέσο πως ο στόλος έχει ένα όπλο «πολύ πιό θανατηφόρο από την ατομική βόμβα». Είναι φανερό πως πρόκειται για τ' αποτελέσματα των έρευνών πού έγιναν από την πρώτη Φαρμακευτική Ομάδα του Ναυτικού, υπό τη διεύθυνση του πλοίαρχου Άλμπερτ Κρούγκερ. Οι έρευνες αυτές άφορούσαν την παραγωγή τοξινών πνευμονικής πανούκλας πού τ' μικρόβιό της είναι τ' ίδιο με τ' βουδωνική! μ' πού μεταδίδεται από άνθρωπο σε άνθρωπο όχι από τούς φύλλους, μ' από τόν αέρα.

Μπορούμε λοιπόν να φανταστούμε ένα πόλεμο πού ο εχθρός, μυστικά ή φανερά θα σκορπίσει φοβερές τοξίνες ή μικρόβια εξαιρετικά παθογόνα. Στο άναμεταξύ, ο πληθυσμός του εχθρού θα άνοσοποιηθεί με τ' ανάλογο έμβόλιο.

Ποιά κίνδυνο διατρέχουμε λοιπόν, μπορεί να ρωτήσει κανείς άπ'ού υπάρχουν προφυλακτικά έμβόλια; Κι όμως, αλλότιμο, δεν υπάρχει καμιά προστασία, όπως θα δούμε παρακάτω. Γι' αυτό ένας βιολογικός πόλεμος θα είναι κάτι ολότετα διαφορετικό κ' αφάνταστα πιό τρομερό από ένα ατομικό πόλεμο. Γιατί στην περίπτωση αυτή είναι πιθανό κανένα άλλο έθνος να μη διαθέτει, για λίγο ακόμα καιρό, ατομικές βόμβες, είμαστε όμως αντίθετα βέβαιοι πως άρκετά άλλα έθνη έχουν τα μέσα να διεξαγάγουν βιολογικό πόλεμο. Έάν λοιπόν οι φιλοπόλεμοι μας στρώσουν σ' ένα νέο πόλεμο, τότε για κάθε ατομική βόμβα πού θα ρίξουμε, οι αντίπαλοί μας θα μ' άναποδώσουν τα πλήγημα με πολύ χειρότερα όπλα. Κ' οι περισσότεροι από μ' άς θα πεθάνουν πριν οι κατορθώσουν να παράγουν ανάλογο προφυλακτικά έμβόλια. Κι άν ακόμα τ' κατορθώσουν για μ' ά περίπτωση, ο εχθρός θ' αλλάξει τ' είδος των τοξινών του. Γιατί, πρέπει να ξέρουμε, πως πρόκειται πιά για μ' άπανάσταση ή επιστήμη όρθρη τ'ό μέσο να παράγει νέους τύπους παθογόνων μικροβίων. Νέες μορφές πανούκλας και νέους ιούς. Πρόκειται για κάτι πάρομο με κείνο πού κατορθώθηκε πριν λίγο καιρό: την άναπαραγωγή νέου τύπου λουλουδιών, λαχανικών και σπόρων. Είναι βέβαια, κάτι τ' εξαιρετικά πολύπλοκο και μυστικό, μ' ά μπορούμε να άάρουμε μ' άν ιδέα για τις ός τώρα πραγματοποιήσεις από τις ανακοινώσεις πού έκανε η Έλι Λίλλυ, βοηθός τ'ό γιατρού Μακλόν Μακάρτυ, σε ειδική συζήτηση μικροβιολόγων, άνοσιολόγων και παθολόγων. Υπόδειξε τ' μέθοδο της χρησιμοποίησης φυσικών ενζύμων, για τ' μεταλλαγή ενός μικρόβιου μ' άς άρρώστειας σε μικρόβιο άλλης άρρώστειας. Σήμερα ή συνθετική χημεία κ' οι άκτινοβολίες χρησι-

μοποιούνται για τήν παραγωγή νέων κατηγοριών παθογόνων οργανισμών. Ο αριθμός των πιθανών άσθενειών δεν είναι δυνατό πιά να υπολογιστεί.

Απ' όλα αυτά βγαίνουν δυο συμπεράσματα: Πρώτο' όπως οι σουλαφιδες είναι άπειρα πιό άποτελεσματικές, για τήν καταπολέμηση τ' άσθενειών, από τ' ός τότε γνωστά φάρμακα, τ' ίδιο οι νέες «συνθετικές άρρώστειες» σκοτώνουν με τρομαχτική, άγνωστη ως τώρα, δύναμη. Δεύτερο' καθεμιά από τις άρρώστειες αυτές άντιπροσπαύει ένα στρατηγικό όπλο άνάλογο με τήν ατομική βόμβα— ένα μυστικό όπλο πού στην άρχική χρησιμοποίησή του ένα μονάχα έθνος θα διαθέτει. Έτσι τ' άθνη, πού τυχόν θα ριχτούν σ' ένα βιολογικό άνάμεσα τούς πόλεμο, θα έχουν τις ίδιες στρατηγικές δυνατότητες. Όμως τ' όπλα αυτά είναι τόσο καταστρεφτικά, πού ή χρησιμοποίησή τους θα σημαίνει σαναυτοκτονία για όλους.

Κ' όμως, ή αξία των φοβερών αυτών έρευνών είναι άκριβώς αντίθετη άν τ' άποτελέσματα χρησιμοπιηθούν για ειρηνικούς μονάχα σκοπούς. Η συμβολή τους, για τήν καταπολέμηση σοβαρών άσθενειών είναι άνυπολόγιστη. Για τήν ώρα όμως τ' άνθρωποσότηρία αυτά μυστικά κρατιούνται πίσω από μυθραλιοόβλα.

Σ' ά μ' άν Ξφτανόν όλ' αυτά, εν' άλλο τμήμα των βιολογικών έρευνών έχει συγκεντρωθεί άποκλειστικά στην εξέρεση μέσων για τήν πρόκληση μαζικού λιμού, με τήν εξαφάνιση βασιικών προϊόντων. Τα πιό θεαματικά ως τώρα άποτελέσματα έχουν έπιτευχθεί με συνθετικές όρμονες πού έπιδρούν άποκλειστικά πάνω σ' όρισμένα φυτά. «Έν' άπ' αυτά είναι τ' 2-4-D πού καταστρέφει μόνο τ' άγριόχορτα. Ανάλογες «στρατηγικές» όρμονες καταστρέφουν άποκλειστικά ή καθεμιά, άλλα χρήσιμα φυτά, όπως είναι οι δημητριακοί καρποί και τ' λαχανικά, ενό μ' άς μ' άς διαβολική έκλεκτικότητα άφίνουν τ' άγριόχορτα και τις τσουκνίδες να μεγαλώνουν χωρίς να πάθουν τ' παραμικρό. Οι ειδικές ύπηρεσίες θεσθώνων, πως πριν τ' τέλος τ'ό πολέμου είμαστε έτοιμοι να μεταχειριστούμε τέτοιες χημικές ουσίες κατά της Ίαπωνίας. Άδρατα ραντίσματα με τις χημικές αυτές ουσίες, όταν ακόμα τ' όρίζεται στο πρώτο στάδιο της ανάπτυξης του, θα έχουν τ' άκόλουθα άποτελέσματα. Τ' ό ρύζι θα εξακολουθεί να μεγαλώνει, χωρίς κανείς να αντίληφτεί πως έχει σημαδεύει από τ'ό θάνατο. Σαφινικά όμως ο ρυζοκαλλίεργος, στις παραμονές τ'ό θέρους, θα καταστραφούν άπόλυτα. Σ' ένα από τ' τελευταία τεύχη της «Επιστήμης» έρευνήτες της Υπηρεσίας Χημικού Πολέμου θεσθώνων, πως τ' άποτελέσματα αυτά δεν είναι παρά μ' άναχα ή άρχη.

Κι' άς σκεφτεί κανείς, πως όπως οι τοξίνες, έτσι κ' οι όρμονες αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τ'ό καλό της άνθρωπότητας. Νά προκαλέσει μ' άν αληθινή επανάσταση στη γεωργία.

Τ'ό δράμα πού παρουσιάζεται τώρα μπροστά μας είναι τ' ακόλουθο: Η επιστήμη έφτασε μ' άς καθάρια όλη, πού μ' άς σύγγια της φτάνει να σκοτώσει εκατό εκατομμύρια ανθρώπους. Μ' άς χούφτα από μ' άν άλλη χημική ουσία είναι άρκετή να καταστρέψει τήν παραγωγή ενός όρισμένου φυτού σε χίλια χιήματα. Μ' άς άλλη πάλι είναι ικανή ν' αλλάξει τ'ή σύσταση των βακτηριδίων ενός ύγρου μ' άναλογία διάλυσης 1 προς 400.000.000.000 φορές. Τ'ι σημαίνουν όλ' αυτά; Πώς ή επιστήμη άρχισε πιά να εξερευνά τ'ό μυστήρια της ζωής, της ανάπτυξης και τ'ό θανάτου. Από δω κ' έμπρός είμαστε έτοιμοι να γνωρίσουμε τις άγνωστες ουσίες, πού έλέγχουν τ' ζωντανά κύτταρα της ύγειας και της άρρώστειας. Θ' ά μ' άς άποκαλυφτεί πιά ο τρόπος της άναπαραγωγής τους κ' οι παράγοντες της κληρονομικότητάς τους, ή καταλυτική ύψη της ζωής.

Βρισκόμαστε στις παραμονές τέτοιων αποφασιστικών ανακλύψεων, πού θ' άνατρέπουν τήν πορεία των άσθενειών, όχι με «φάρμακα» ή άντιβιοτικές ουσίες, όπως είναι ή πενικιλίνη μ' άς με «καταλύτες» πού θα εξουδετερώνουν τήν ενέργεια των «καταλυτών» πού προκαλούν τήν παραγωγή των άσθενειών. Κι' ακόμα κάτι περισσότερο: Άλλοι «καταλύτες» μ' άς δείχνουν πως θα είμαστε γλήγορα ικανοί να έλέγχουμε τήν άναπαραγωγή και τήν κληρονομικότητα των ανθρώπων, των ζώων και των φυτών. Οι επιστήμονες από έρευνήτες πού ήταν, θα γίνουν δημιουργοί σε μ' άς τέτοια μεγαλόπρεπη κλίμακα, όπως ο ποιητής της Γένεσης.

Για μ' άς λοιπόν, τ'ό λαό, έκείνο πού έχει εξαιρετική σημασία είναι, πως κ' άλλα έθνη παράγουν βιολογικά όπλα. Σ' αυτό άπόβλεπε ή προειδοποίηση τ'ό Ζολιό - Κιουρί, τόν περασμένο Φέβρουάριο, προς τ'ή Βρετανική Ένωση Επιστημόνων, όταν είπε πως ή άρνηση των Αμερικανών ν' άποκαλύψουν τ'ό μυστικό της ατομικής ενέργειας, ύποχρώνει άλλες χώρες «να παράγουν πιό όπλα και πιό τρομαχτικά όπλα». Οι άντιδραστικοί κ' οι προπαγανδιστές τους, άς λογαριάσουν τόν κίνδυνο. Μ' άς γι' άς, τάχα, να μ' άς παραενέει ή προήγησή τους για μ' άς πολιτική πού οδηγεί σε πόλεμο; Μήπως δεν έκαναν τ'ά ίδια στο Μόναχο; Μήπως τ'ό ίδιο κοντόφθαλμη δεν ήταν και τότε ή πολιτική τους; Τώρα με τήν έλπίδα πως τ'ό Σοβιετική Ένωση μπορεί να τ'ή γονατίσουν με μ' άς τις τοξίνες, βάζουν σε θανάσιμο κίνδυνο τις πολιτείες μας, τ'ά πρόβονται μας, τ'ά κοπάδια και τις ζωές όλων μας. Γιατί πρέπει να καταλάβουμε, πως ή επιστήμη δε

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΜΗΧΑΝΗ

Του καθηγητή Γιάννη ΙΜΒΡΙΩΤΗ

Οι άνθρωποι κατόρθωσαν να σπάσουν τ'α δεσμά πού τούς κρατούσαν άλυσοδεμένους στο γύρω τους φυσικό κόσμο και να ύψωθούν πάνω από τ'ό επίπεδο των ζώων από τ'ή στιγμή πού μπόρεσαν να φτιάξουν τα πρώτα εργαλεία τους. Με αυτά μάκραιναν τα σωματικά τους όργανα, τ'ά χέρια και τ'ά πόδια, άπλωσαν τ'ή δράση τους και τήν έκαναν πιό άποτελεσματική. Με αυτά ένεργούσαν πάνω στον κόσμο και δημιουργούσαν ολόένα μ' άς νέα κατάσταση γύρω τους. Και μεταμορφώνοντας έτσι τόν κόσμο άναγκαζόταν ν' άναποκρίνονται στις νέες συνθήκες με διαφορετικούς τρόπους, ν' αλλάζουν τις ένέργειές τους και να μεταμορφώνουν τόν ίδιο τόν εαυτό τους. Όλοένα τροποποιούν τ'ά τεχνικά τους μέσα κ' έπινοούσαν άλλα νέα.

Χιλιάδες χρόνια ή τεχνική ανάπτυξη προχωρεί με άργο ρυθμό. Μ' άς όρισμένες έποχές, όπως στην άναγέννηση και πιό πολύ στους νεότερους χρόνους, παίρνει μ' άς καταπληκτική όρμη και κάνει τεράστια πηδήματα. Στις άρχες τ'ό περασμένου αιώνα ή προακή χρησιμοποίηση τ'ό άτμού φέρνει μ' άς σωστή επανάσταση στη βιομηχανία, στη συγκοινωνία στις μεταφορές. Σ' τ'ό τέλος πάλι τ'ό ίδιο αιώνα και στις άρχες τ'ό σύμμερονό με τήν αξιοποίηση τ'ό ηλεκτρισμού γίνεται ένα ακόμα τεράστιο πηδήμα. Στις προχωρημένες χώρες κυριαρχεί πιά ο ρυθμός των μηχανών. Η όλη διαμάχη και πλάθεται. Τ'ό φασουπικό πνεύμα θριαμβεύει. Ο άνθρωπος με τ'ά τεχνικά του μέσα, με τ'ά νέα πρόσθετα τ'ό όργανα, έχει όγκώσει σ' άπθανο θεσμό τ'ό σώμα του πάνω στον πλανήτη πού θ'όρισκεται και γίνεται έξουσιαστική του. Με νέες του άκόμα ήρωικές προσπάθειες θ' άπλώσει τ'ή δράση του και πέρα άπ' αυτόν μέσο σ' όλη τ'ή φύση. Με τήν κατάχτηση της ατομικής ενέργειας έτοιμάει τώρα μ' άς νέα τεχνική επανάσταση. Ένα νέο τεράστιο πηδύμα άσύγκριτα πιό άποτελεσματικό. Μ' αυτόν τόν άθλο του προάγει όράματα πού τόν θαυκάλλισαν μέσα στην καθημερινή δουλειά του, πού σαρκόθηκαν στο μύθο και στα καλλιτεχνικά τ'ό έργα πού τ'ό κέντρισαν και τ'ό φέρσαν στο στοχασμό του μέσα στην επιστήμη, όλοι αυτοί οι θεσθίο νοσταλγοί: κ'όι πού ποδοί, όσοι δεν ικανοποιήθηκαν ακόμα θ' άρχίσουν τώρα να θ'όρισουν τήν πραγματώσή τους.

Όμως όλη αυτή ή θαυμαστή ανάπτυξη δεν είναι μόνο προαγωγική, άλλα και καταστροφική. Από τ'ό ένα μέρος βοηθώντας τούς ανθρώπους στη μεγαλύτερη κυριαρχη διαθέτει κανένα μέσο να μ' άς προστατέψει από τ'ά νέα όπλα. Είναι βέβαιο πως ή Σοβιετική Ένωση κάνει σχετικές έρευνες. Τ'ό Μικροβιολογικό Ίνστιτούτο της Επιστημονικής Ακαδημίας της Μόσχας είναι από τ'ά πιό προσημένα τ'ό κόσμου. Στο διεθνή του, τόν Βιτάλι Ρίτσκωφ άνομηθήκε τώρα τελευταία, τ'ό βραβείο Στάλιν γι' άς βασικές μελέτες του πάνω στους ιούς. Στ' άρχεία του πριν λίγο καιρό όρθηκα ένα σημείωμα, πού περιγράφει τις εργασίες τ'ό Ρίτσκωφ πριν τρία χρόνια, πάνω σ' ένα νέο πυρηνικό όξύ (ribosenucleic acid) και τούς ιούς. Θ' άς ήταν όμως άνόητο να νομίσουμε πως δυο μόνο δυνάμεις, ή Αμερική κ' ή Ρωσία θα είναι άντιμέτωπες σ' ένα βιολογικό τυχόν πόλεμο. Πολλά άλλα έθνη, πού νομίζουν πως άπειλούνται από τήν πολιτική μας, έχουν ριχτεί στην παραγωγή καταλυτικών θανατηφόρων ουσιών.

Ο Οδύσεω Ντέιξ, διεθνήτης της Επιστημονικής Υπηρεσίας, δήλωσε στις άρχες τ'ό χρόνου: «Η μόνη έλπίδα είναι ν' άποκαλύψουμε όλα τ'ά μυστικά ενός βιολογικού ή ατομικού πολέμου, γιατί έτσι μονάχα μπορεί να γίνει έλεγχος, για τ'ό συμφέρον όλων των λαών».

Έάν ζούσαν ο Σαίξπηρ κ' ο Γκόρκυ, ίσως να δραματοποιούσαν τόν άγώνα των επιστημόνων, πού άφ'ού όρθηκαν ένα καταπληκτικό μυστικό με τόσες συνέπειες για τ'ό καλό της άνθρωπότητας, κλειδώνουν τ'ό θαύμα αυτό κάθε νύχτα μέσα στο ύπουργείο των Στρατιωκών και στο άναμεταξύ σπάζουν τ'ό μυαλό τους για να παράγουν

οή τους πάνω στη φύση τούς όρθώνει: πιό έλεύθερος κ' άνεξάρτητος μέσα στον κόσμο. Μ' άς από τ'ό άλλο πάλι μέρος ίσα-ίσα σ' αυτό, τ'ό άνωτερο επίπεδο φέρνει κ' άπειρα, κακά.

Στ'όν πόλεμο γίνεται μ' άς δαιμονική δύναμη, πού σπέρνει τ'ό θάνατο στην έρηνη, πάλι ένα μέσο πού ύπηρετεί τούς λιγώτερος και τούς βοηθεί στην καταπίεση και τήν έκμετάλλευση των άλλων των περισσότερων. Έτσι δεν άκούγονται μόνο θριαμβικοί ύμνοι της, μ' άς και τ'ό τρομερό άναθεματισμό της. Κι' αυτή ή διπλή λειτουργία της φτάνει σ' όλη τ'ή δραματική κορύφωση της σήμερα, τ'ή στιγμή πού γίνεται τ'ό πιό καταπληκτικό κατόρθωμα, ή κατάχτηση της ατομικής ενέργειας.

Μ' άς αυτοί οι δυο άντιφατικοί χαρακτήρες τ'ό τεχνικό στοιχείο δεν είναι δικό του, τ'ό δέν έκμεταλλεύεται τή φύση του. Τ'ό τ'ό πιρνει κάθε φορά τ'ό χαρακτήρα του από τ'ό οικονομικοκοινωνικό σύστημα όπ'ου ύπάρχει και λειτουργεί. Δέ μ' άς «εξάρτητο», π' άς δένεται στενά με άλλα, με τ'ό οικονομικό, τ'ό κοινωνικό τ'ό πνευματικό, ύπαγορεύεται κ' έπηρεάζεται άπ' αυτά όπως και τ'ό ίδιο πάλι τ'ά έπηρεάζει. Καί τ'ά κακά πού τ'ό παρακολουθούν, άνήκουν άποκλειστικά σ' όρισμένη κατάσταση. Αυτή είναι ύπεύθυνη. Αυτή φέρνει τούς πολέμους, αυτή τ'ό χρησιμοποιεί σαν ένα όργανο καταπιεστικό, σκλαβώνει τούς ανθρώπους και τούς άφομοιώνει με τις μηχανές τούς κάνει άπλά έξαρτητά τους.

Μολαταύτα οι φανατικοί εχθροί της τεχνικής δεν κάνουν αυτή τ'ή διάκριση. Άποδίνουν όλα τ'ά κακά σ' αυτή τήν ίδια, Κουτηριάζον κάθε τεχνική ανάπτυξη και ζητούν τήν έπιστροφή στις παλιές έποχές πού τ'ά άπλά εργαλεία ήταν άρκετά για ν' άσφαλίσουν τ'ή ζωή των ανθρώπων. Και δε μ' άς τ'ό μόνον τ'ή μηχανική πρόοδο, π' άς κ' αυτή τ'ή θέληση για τήν κατάχτηση τ'ό φυσικού κόσμου. Μ' άς τέτια όρμη τούς φαίνεται καταστροφική. «Ένα τέτιο ιδανικό στρέφει τόν άνθρωπο στην όλη στον έξωτερικό κόσμο, έμποδίζει τήν έσωτερική του περισυλλογή, τήν πνευματική του ώριμανση και προκοπή τόν κάνει ένα πράγμαμα άνάμεσα σε τόσα άλλα. Η κατάχτηση τ'ό κόσμου —τ'ί προακή ειρωνεία— δεν κάνει άλλο παρά να φέρνει τήν κατάχτηση τ'ό ανθρώπου άπ' αυτόν τόν κόσμο».

Μ' άς άπέναντι στην καταστροφική χρησιμοποίηση τ'ό τεχνικό στοιχείο ύφώνεται σ'ή ζωντανό και δημιουργικό λαό πού θέλει να

πραγματώσει μόνο τήν εδερτική του λειτουργία. Κι' άπέναντι στα άπραγα κηρύγματα της έσωτερικής έλευθερίας και τ'ό μακάριο πνευματικό ώριμασμού τ'ό Ιδανικό αυτό φτερώνει όλη τήν κυριαρχική όέληση τ'ό ανθρώπου πάνω στη φύση. Οι όπαδοί του κηρύττουν πως τ'ά τεχνικά μέσα, όπως δε φέρνουν μόνο τους τ'ά κακά, έτσι δε δημιουργούν από τόν εαυτό τους και τ'ά άγαθά. Τ'ό κάκου οι «τεχνοκράτες», ο Howard Scott κ' άλλοι, ζητούν μόνο μ' άς τελειοποιημένη τεχνική και βιομηχανική όργάνωση, χωρίς να λογαριάζουν διόλου τήν όλη κατάσταση. Έτσι φαντάζονται πως θα δώσουν στην τεχνική μόνο τόν εδερτικό της χαρακτήρα και θα πετύχουν τήν εδμερία, για τ'ό λ ο υ σ χωρίς καμιάν έξάρτηση. Η άμερικανική αυτή «τεχνοκρατία» είναι μ' άς καθαρή ούτοπία μέσα σ' ένα άφηρημένο κόσμο μηχανικών έξω από κάθε πραγματικότητα. Μ' άς π'ό τεχνικό στοιχείο ύπάρχει πάντοτε μέσα στη ζωντανή πραγματικότητα. Καί τ'ό Ιδανικό έκείνο πού τ'ό ύφώνει στρέφεται σ' όλη τήν κατάσταση. Έμ' άς τ'ό «Ιδανικό της πρόδου» πού σήμερα θεμαίνεται τ'ά στήθια όλων των έλεύθερων ανθρώπων. Τ'ό τ'ό δέν ζητεί μόνο τήν τεχνική ανάπτυξη πού ικανοποιεί τήν όρμη για τήν έξουσιασση τ'ό κόσμου, π' άς κλεινει κ' άλλα πολλά μέσα του. Κι' ή τεχνική όσο θ'όρισκεται πάνω στη γραμμή πού αυτό άκολουθεί στο σύνολό του, τόσο γίνεται κ' έκείνη πιό πολύ προαγωγική. «Έξω άπ' αυτόν τόν προοδευτικό κύκλο συναντά έμπόδια, σκονιάφτει πιέζει και σκλαβώνει».

Αυτό τ'ό Ιδανικό της πρόδου στο όλο του είναι πλοσίο σε περιεχόμενο, έχει άπειρο βάθος και πλάτος. Δεν κλεινεται μέσα σ' ένα σύντομο όρισμό. Κι' ακόμα δεν έρεται από τόν κόσμο των άφηρημένων ιδεών. Άπεναντίας γεννιέται, μεγαλώνει κ' ώριμάζει μέσα στην πράξη. Έκφράζει μ' άς όλόκληρη κοσμοθεωρία και βιοθεωρία πού μορφώθηκαν κ' όλοκληρώθηκαν σιγά - σιγά μέσα στην Ιστορική ζωή της άνθρωπότητας. Στ'όν πρώτο του σπρηματικό πυρήνα σαρκόκνει κ' άναπτύσσει όλη τ'ή στάση πού πήρε ο άνθρωπος στην άναγέννηση άπέναντι στ'όν κόσμο και στη ζωή του μέσα σ' αυτόν. Πρωτίτερα ο μεσαιωνικός χριστιανός αντίκρυζε τόν κόσμο γύρω του σαν ένα έργο πού έδειχνε μόνο τήν πατοδουμασία τ'ό Δημιουργού άπ' αυτόν τόν κόσμο. Δεν τόν άπένιζε σαν ένα πεδίο πού έπρεπε να δράσει ο ίδιος μέσα του. Δεν έλεγε μ' άς άγονιστική μ' άς δραματική αντίληψη της έπίγειας ζωής του. Τ'ό δράμα τ'ό ήταν έξω και μακριά από τ'ή γη, ένα

κάτι πού θα έχει αντίθετα άκριβώς άποτελέσματα. Μ' άς τερατώδη παραλλαγή των χρωμοσώμων, τ'ό μέσο να προκαλέσουν καρκίνο στα κύτταρα κάθε ζωντανού σώματος, τ'ή νευροσφιλιδική τοξίνη πού θα έθνη τ'ή δύναμη να στείλει εκατομμύρια ανθρώπους σ' ένα παράφρονα θάνατο!

Μονάχα οι λαοί μπορούν να σματηθούν τούς επιστήμονες από μ' άς μαζική έπιβολή, πού άσφαλώς θα καταστρέψει μ' άς τ'ήν ειρήνη κ' έμάς όλους. Οι έκμεταλλευτές άποκαλύπτουν π' άς ως εχθροί της ζωής. Στους λαούς πέφτει τώρα να όργανωθούν για τήν υπέρσπηση της ειρήνης. Αυτή είναι ή μοναδική μας έλπίδα, για να περισωθεί ο πολιτισμός και τ'ό πνεύμα.

Για τ'ή συγγραφή της μελέτης αυτής συμβουλευτήκα, άνάμεσα σ' άλλα, τ' ακόλουθα:

- 1) Άνακοίνωση τ'ό S. A. Waksman. Μάτος 17, 1946.
- 2) Άνακοίνωση τ'ό G. W. Merck. Μάτος 16, 1946.
- 3) Άνακοινώσεις τ'ό Κάμπ Ντετρέικ (USCWS). Μάτος 16 και Μάτος 25 1946.
- 4) Άνακοίνωση NAMRU, Ουάσιγκτον, Ιανουάριος 4, 1946.
- 5) Άνακοίνωση τ'ό Ίνστιτούτο Ροκφέλλερ για Ιατρικές Έρευνες, Ιατρός Έλι Λίλλυ, Μάτος 24 1946.
- 6) Έκθεση τ'ό ύπουργείου των Στρατιωκών πού άνακοινώθηκε στις 3 Ιανουαρίου 1946.
- 7) Διάφορα άρθρα και μελέτες στο περιοδικό «Επιστήμη» και στ'όν βιοχημικό τύπο.

δράμα που είχε την άδαικμη αρχή του πά-
νω στα ούρανα και που ύστερα από περιπέ-
τειες έδω κάτω θά τέλειωνε πάλι εκεί. Σε
ριζική αντίθεση μ' αυτόν τον ασκητικό τύπο
ο άνθρωπος στην αναγέννηση, μέσα σε δια-
φορετική οικονομική και κοινωνική κατά-
σταση, ορθώνεται μαχητής, παύει να είναι
ένα δημιούργημα μόνο, θέλει να γίνει ο ίδιος
δημιουργός και να φτιάξει τον επίγειο
παράδεισό του. Μ' εμπιστοσύνη στη δική του
τή δύναμη ορμά να καταχτήσει τη φύση.
'Εδώ είναι η σκηνή του έδω το δράμα του,
έδω η προκοπή του. 'Αρχίζει να μελετά αυ-
τόν τον κόσμο να τον ξηγήει, να τον χρησι-
μοποιεί, να μορφώνει επιστήμη και να καλ-
λιεργεί την τεχνική εφαρμογή. Το Ιδανικό
της προόδου κλείνει μέσα του όλη αυτή την
όρμη που παρουσιάστηκε στην αναγέννηση
για την κατάκτηση του κόσμου και μαζί μ'
αυτή όλη τη θέληση για την επιστημονική του
έρευνα, για τη βιολογική γνώση του ανθρώ-
που, για την τεχνική εφαρμογή κι' άναπτύ-
ξη. Κι' ακόμα σαρκώνει μέσα του όλο το
άνθρωπιστικό κίνημα τον οδυσσισμό, που
σημαίνει την αναγνώριση της αξίας του άν-
θρώπου, της προσωπικότητάς του, ένα κατα-
φαιτικό χαρούμενο αντίκρουμα του κόσμου
και της ζωής. Κι' ακόμα θρέφεται και φου-
σκώνει μ' όλα τα συνήματα που πρόσβαλαν
στην αναγέννηση, τονώθηκαν στους νεότε-
ρους χρόνους και εξέτισαν στο 18ο αιώνα
για τα δικαιώματα του ανθρώπου και του
πολίτη, για την ελευθερία, την ισότητα, την
αδελφότητα.

"Ετσι μορφωμένο το προοδευτικό Ιδανικό
προβάλλει και σήμερα, μα πιο πολύ εξα-
θαρισμένο, προχωρημένο. 'Ωριασμένο κι' ο-
λοκληρωμένο μας μιλεί και μας κινεί στην
οικονομική και την κοινωνική ισότητα στο
γνήσιο δημοκρατισμό, στο διαφωτισμό, στην
ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνικής
στην πάλη ενάντια μόνο στη φύση κι' όχι
στον άνθρωπο, με άλλους, λόγους στη
δημιουργία ενός ανώτερου όλικου κοινωνι-
κού και πνευματικού πολιτισμού.

Το Ιδανικό της προόδου ορθώνεται σήμε-
ρα ενάντια στο φασισμό και σ' αυτό. Μα τώρα
το κρατούν και το υψώνουν άλλοι σημαιοφό-
ροι, άλλοι κοινωνικοί πρωτοπόροι. 'Ο κό-
σμος που το είχε θρέψει, έγινε ο άσπονδος
έχθρος του. 'Η άσπικη τάξη που θριάμβευσε
μ' ένα τέτοιο Ιδανικό, εδώς μετά τη νίκη της
το πρόδωσε, το παραμόρφωσε, το κομμάτια-
σε, κράτησε μόνο όρισμένα συστατικά του,
το τεχνικό και το επιστημονικό. 'Η νικηφόρα
τάξη δεν πραγματώσε πέρα - πέρα όλα τα
κηρύγματα της, που είχαν ξεσηκώσει όλο
τον εργαζόμενο λαό και τον είχαν κάνει
σύμμαχο της. Μα κάθε συστατικό είναι μόνο
προσγωγή, άμα υπάρχει μέσα στο όλο.
"Εξω απ' αυτό χάνει το χαρακτήρα του. "Ε-
τσι και το τεχνικό στοιχείο απομονωμένο
από τον προοδευτικό κύκλο παρουσιάζει ο-
λοένα τις καταστρεφικές του λειτουργίες.
Κι' όσο πιο πολύ ξεκαθαίνεται από τα άλλα,
από το δημοκρατικό, το ανθρωπιστικό, τόσο
γίνεται και πιο πολύ κοκαλιό. Δεν υπηρε-
τεί όλη την κοινωνία, παρά μόνο τη νικηφό-
ρα τάξη που το κατέχει. Μένει στενά ενωμέ-
νο με το επιστημονικό. Στρέφεται ακόμα έ-
ναντια στη φύση και γίνεται πιο άποτελε-
σματικό όργανο για την κατάκτησή της, μα
στον ίδιο καιρό κι' ενάντια στους ίδιους τους
ανθρώπους. Κι' όσο πιο πολύ αναπτύσσεται,
τόσο φέρνει και μεγαλύτερα κακά. Με την
αξιοποίηση του ατμού κι' έπειτα του ήλε-
κτρισμού η καταστροφική του λειτουργία
φτάνει στο κατακόρυφο. 'Η τάξη που το κα-
τέχει, στο μεταξύ έχει αλλάξει ιστορικό χα-
ρακτήρα, έχει γίνει ολότελα κεφαλαισκρα-
τική και στις αρχές του αιώνα μας ορθώνει
"όν τρομερό Ιμπεριαλισμό της. Τώρα προ-
βάλλουν τα τεράστια μονοπώλια. Τώρα το
χρηματιστικό κεφάλαιο κοντά στο θιομηκα-
νικό έξουσιάζει όλη την ανθρωπότητα. Μα
και τώρα Ισα - Ισα οι άνθρωποι στεναίνουν
κατω από το βάρος των μηχανών. 'Αφομοί-
ωνται μ' αυτές και κατανοούν απλά εξαρτή-
ματά τους. Σ' αν αυτόματα που γίνονται χά-
νουν τη χαρά της δουλειάς και την προσωπι-
κή υπόστασή τους. Δέ «δημιουργούν» όπως
δ' παλιός χειροτέχνης, παρά επαναλαβαί-
νουν το ίδιο και το ίδιο μέσα σ' όλη την ά-
παθλιότη τους. 'Ο καταμερισμός της δου-

λειάς ήταν θέβαια και πρωτίτερα, μα τώρα
φτάνει στο τέλειο. Το «επιστημονικό σύστη-
μα» του Τέλλουρ και του Φόρντ κατορθώνει
να σκοτώνει «επιστημονικά» το κορμί και
την ψυχή του ανθρώπου. 'Ο πρώτος μελετά
τά εργαλεία, τις μηχανές και τις κινήσεις
του εργάτη πάνω στη δουλειά του και φτιά-
νει ένα οργανωμένο σύστημα. 'Ο άλλος
μπάζει στα έργαστάσια τη «δουλειά με την
άλυσίδα». 'Ολα υπολογισμένα, όλα μετρη-
μένα, ο χρόνος, η κίνηση, η θέση του εργά-
τη. 'Η «ορθολογιστική» αυτή οργάνωση λο-
γισιάρει μόνο τη μεγαλύτερη απουσία κι'
αυτοψυφεί για τον άνθρωπο που δουλεύει.
Δίχως άλλο βοηθεί στην υπερπαραγωγή, μα
αυτή ωφελεί μόνο τους λίγους, δεν είναι για
όλους, αυτή η υπερπαραγωγή χρειάζεται
τεές αγορές για καταναλωση και προκαλεί
πολεμους. Κι' ακόμα φερνει την οικονομική
κρίση μ' όλες τις συνεπειές της, την ανεργία
και την πείνα, μέσα σ' έναν κόσμο γεμάτο
ανεργία, συγχύση κι' αντίφαση.

Μέσα στη συγχύση προχωρεί κι' η τεχνι-
κή αναπτύξη. Αυτή μαζί με την επιστήμη εί-
ναι οτι έχει μείνει από το προοδευτικό σύ-
νολο, εστω κι' άλλαχμένο, παραμορφωμένο.
Μα μέσα στην αντίφαση που μεγαλώνει
το υπερτατο βασμό, παρουσιάζεται κι' αυτό το
φαινόμενο: Το χτύπημα στα υπόλοιπα του
προοδευτικού συνόλου. Μια σφοδρή πολεμι-
κη ζεσιά ενάντια στην τεχνική και στην έ-
πιστήμη. Είναι κι' αυτή μια χτυπητή αντίφα-
ση κοντά σε τόσες άλλες που άνηκουν απο-
κλειστικά στην ίδια την κατάσταση. Είναι
μια εσωτερική κρίση σ' ένα σύστημα που
στην πορεία του δημιουργεί έμπόδα στον
ίοιο τον εαυτό του, μηροεύεται και τρικλί-
ζει. Είναι σαν την οικονομική κρίση μέσα
στο φουσιάνισμα του κεφαλαίου και της πα-
ραγωγής. 'Ο κοινωνικός κόσμος που έχει
καταλιεργήσει την τεχνική και την επιστήμη,
που τις χρησιμοποίησε και τις χρησιμοποιεί
για την επιβίωσή του, που είχε δοξάσει το
λογικό, άνακρηξε τον όρθό λόγο, οέ θεό-
τητα, αυτός ο ίδιος σηκώνεται ενάντια τους.
Είναι αλήθινο πως ο κόσμος αυτός δεν εί-
ναι μονοκόμματος, παρά διασπασμένος κι'
η πολεμική αυτή προερχεται από ορισμένα
κοινωνικά του στρώματα. Μα το χαρακτηρισ-
τικό είναι πως αυτές οι διαμαρτυρίες παί-
ρνουν άφορη από τα κακά του τεχνικού πο-
λιτισμού, χωρίς να λογαριάζουν την όλη κα-
τάσταση που τά γεννά. Τα άποδύουν στην
τεχνική και στην επιστήμη και σ' άλλα φαν-
ταστικά αίτια. Δέ θύανουν έξω από το οί-
κονομικοκοινωνικό σύστημα που είναι υπεύ-
θυνο, παρά μένουν μέσα σ' αυτό, το δέχον-
ται στη θέση του. Γι' αυτό είναι εσωτερικές
μόναχα διαμαρτυρίες.

'Ιδού το «βιοτεχνικό κίνημα» που χτυπά
την ανάπτυξη της χειροτεχνικής βιοτεχνίας,
έκλογος του 1932, μάς παρουσιάζει ένα ολό-
κληρο πρόγραμμα που το υποστηρίζουν
1.300.000 μικροεπιχειρήσεις. 'Οι πολιτικοί
κι' Ιδεολογικοί υποστηρικτές του σκίζουν τα
ρούχα τους για τα κακά του τεχνικού πολι-
τισμού, για την οικονομική κρίση, για την
ανεργία, για τόσα άλλα μα και για την ά-
ξηση των εργατών και τη μαχητική όρμη
τους. Ζητούν τον περιορισμό των μηχανών,
την ανάπτυξη της χειροτεχνικής βιοτεχνίας,
την επιστροφή στην περασμένη «καλή» έπο-
χη που έχτιμούσαν την ποιότητα κι' όχι την
ποσότητα της δουλειάς. Το βιοτεχνικό κίνη-
μα μαζί με το συντεχνιακό δεν αντικρύζει

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Dyson CARTER: 'Ο βιολογικός πάγος.
- ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΛΒΟΥ: Είς 'Αγαστηνός.
- ΓΙΑΝΝΗ ΙΜΒΡΙΑΤΗ: 'Ο άνθρωπος και η μη-
χανή.
- Δ. Ι. ΠΑΛΑΑ: 'Ο Μεσαίωνας κ' έμεις.
- ΦΡΙΣΟΥ ΛΙΒΥΟΥ: 'Ενα νεζίδα.
- ΤΖΑΚ ΤΣΕΝ: 'Η τέχνη στη λαϊκή Κίνα.
- Elian FINBERT: Πούσαν.
- Δ. ΦΩΤΙΑΔΗ: Δύο κόσμοι.
- ΑΑ. ΑΜΠΑΤΖΗ: 'Όταν δεν υπάρχει καρδιά.
- ΣΤΡΑΤΗ ΤΣΙΡΚΑ: Κιούρα για ψύραμα με κα-
ζάμ.
- ΕΥΓ. ΔΑΜΑΖΟΥ: 'Η θέση» στη λογοτεχνία.
- Γ. ΚΟΤΖΙΩΛΑ: Δ. Λοκάρουλος.
- ΝΙΚΗΦ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Κρατική.

τη ρίζα του κακού και δε λογαριάζει την
ιστορική πορεία που είναι αδύνατο να πια-
γυρίσει. Είναι ούτοπικό, αντιπροοδευτικό.

Και μαζί με την τεχνική χτυπιέται κι' η έ-
πιστήμη και το λογικό, ακόμα και κάθε προ-
οδευτικό στοιχείο, το διαφωτιστικό, το δη-
μοκρατικό. 'Απέναντι στην πρόοδο κηρύτ-
τουν το σταμάτημα, την επιστροφή, την αντι-
πρόοδο. Τέτια συνήματα άκουστήκαν θέ-
βαια κι' άλλοτε παλαιότερα, μα τώρα όργα-
νώνονται, γίνονται ολόκληρες συστηματικές
φιλοσοφίες κι' Ιδεολογίες. Γώρα τα μυστικ-
στικά, σπριτουαλιστικά, νεοβιταλιστικά, ρεύ-
ματα τονώνονται, πυκνώνονται, ογκώνονται
μέσα σε μία γενική επίθεση. 'Η επιστήμη κη-
ρύχεται σε χρεωκοπία. 'Η επιστημονική
γνώση λογαριάζεται περιορισμένη, σχετική,
συμβατική. Ιά αξιώματα κι' οι νόμοι είναι
θολικές κατασκευές που δεν ανταποκρίνον-
ται στην πραγματικότητα (Ιουανκαρέ). Κι'
βχι μόνο αυτά, παρά και τα καθέκαστα γε-
γονότα που μελετούν οι επιστήμονες στα
εργαστήριά τους είναι αθάιρατα, γιατί εί-
ναι άποκομμένα από το φυσικό κόσμο μ' ένα
τεχνητό τρόπο (Λέ Ρουα). 'Η ακόμα: Το
λογικό μπορεί να έρευνήσει μόνο τον όλικό
κόσμο, μα για τον πνευματικό χρειάζεται
μια άλλη γνωστική δύναμη, η ένοραση
(Μπέρον). Με χιλίους τρόπους, οέ χιλίους
τονους, φιλόσοφοι, λογοτεχνες, στοχαστές
κάνουν τον αντιεπιστημονικό κι' αντιτεχνικό
τους πόλεμο. 'Η μεταφυσική παίρνει την πα-
λιά όρμη της. Διάφορες «φιλοσοφίες της
ζωής» παρουσιάζονται. "Ενας Δανος θεολό-
γος και φιλόσοφος που έζησε στο πρώτο μι-
σό του περασμένου αιώνα, ο Κίρκεγκααρντ,
τώρα άνευθινει, ύψωνεται και γίνεται το μα-
γικό οδηγητικό άστρο. 'Ακόμα κι' η θεοσο-
φία κι' ο αποκριφισμός ξαναβρίσκουν την πα-
λιά τους λάμψη. Μια φυγή από τη ζωνανή
πραγματικότητα του κοσμου, μια περιουλλο-
γη και στροφή προς τα μέσα του υποκειμένου
προς τη φαντασία, το μύθο, το μυστήριο, το
θαύμα. Μια μ' αυτά και θουεροι άνσεμιατι-
σμοί ενάντια στις μηχανές. Σπάστε τις. Δε
μπορούμε ν' άκουμε και να θάλευουμε το ίδιο
και το ίδιο, την αδιάκοπη επανάληψη, την
άμεβ-κανική τυποποίηση στα πράγματα και
στους ανθρώπους, την άριθμοποίηση σ' όλα,
στο πνευματικό, στο άραίο, στο ήθικό, μέ-
σα σ' έναν κόσμο ψυχρό, μεταλλικό, που
τον χαίραται ο σατανάς των μηχανών και
της παραγωγής.

Μέσα σ' αυτόν το «μεταλλικό» κόσμο άλ-
λο θρηνηολογούν και περιμένουν, άπελι-
σμένο, μελλοθάνατοι, τη μοίρα σιγμής, κι'
άλλο δραματίζονται κάποιο λυτρικό θαύ-
μα. 'Ο Σπύγκλερ προφητεύει το θάνατο του
ευρωπαϊκού πολιτισμού και την κυρίαρχση
άλλων «κατώτερων» φυλών. Μα ένας άλλος,
ο Κάθσερλιγκ, όνειρεύεται τη λύτρωση μέ-
σα σε μια ούτοπική «οικουμενική κατάσταση»
όπου θα λείψουν οι χωρισμοί οέ έθνη, οέ φυ-
λές, και θα θασυλέψει το Πνεύμα ολόκληρο-
μένο μ' όλα τα στοιχεία του. Ραγιέζει η καρ-
διά του που σήμερα κυριαρχεί η νόση.
Αυτή σοφίζεται και στηρίζει την τεχνική.
Αυτή δημιουργεί τον τεχνικό άνθρωπο που
προβάλλει τώρα τύπος και ύπογραμμός για
τις μάζες, αυτός ο «σωφέρ» στην πλατύτατη
σημασία, όπως άλλοτε ο Ιερέας, ο Ιπίπτης.
Κι' άλλος, Ρώσος αυτός, ο Νικόλαος Μπερ-
ντιάφ, κάνει μεγάλο θόρυβο με τη θεολο-
γική μεταφυσική του. 'Αποτροπάζεται τη
σημερινή «θεαθωρική» κατάσταση που δε
μυρίζει καν το δάσος, όπως μια φορά κι' έ-
ναν καιρό. 'Η μηχανή είναι μια διαβολική
δύναμη, έξην στη φύση και στον άνθρωπο,
ένα τρίτο στοιχείο που δεν είναι ούτε φυσικό
ούτε ανθρώπινο. 'Ο σημερινός πολιτισμός
δεν είναι «συμβολικός», δεν εκφράζει έδω
κάτω μ' ένα συμβολικό τρόπο την ύπαρξη
και την αξία ενός άλλου θεϊκού κόσμου. Δεν
είναι οργανικός, Ιεραρχικός, άλλα πραγμα-
τολογικός, δημοκρατικός, μηχανικός. Στρέ-
φεται στη δύναμη, στην κατάκτηση, μένει
μέσα σε «τόδον τον κόσμο», στα φθαρτά
πράγματα και δεν άτανίζει το αιώνα. Σε
τίποτε δε μοιάζει με τον πνευματικό μεσαί-
ωνα. Μα το όνειρο της κυριαρχίας των άν-
θρώπων μέσα στη φύση είναι άπραγματοποι-
ητο. Μόνο μια στροφή προς το θεό, μια
θρησκευτική «μεταμόρφωση» θά φέρει τη λύ-
τρωση. Και γεμάτος έκσταση προς ένα νέο

λογαριάζει: την
ιστορική πορεία που είναι αδύνατο να πια-
γυρίσει. Είναι ούτοπικό, αντιπροοδευτικό.

Και μαζί με την τεχνική χτυπιέται κι' η έ-
πιστήμη και το λογικό, ακόμα και κάθε προ-
οδευτικό στοιχείο, το διαφωτιστικό, το δη-
μοκρατικό. 'Απέναντι στην πρόοδο κηρύτ-
τουν το σταμάτημα, την επιστροφή, την αντι-
πρόοδο. Τέτια συνήματα άκουστήκαν θέ-
βαια κι' άλλοτε παλαιότερα, μα τώρα όργα-
νώνονται, γίνονται ολόκληρες συστηματικές
φιλοσοφίες κι' Ιδεολογίες. Γώρα τα μυστικ-
στικά, σπριτουαλιστικά, νεοβιταλιστικά, ρεύ-
ματα τονώνονται, πυκνώνονται, ογκώνονται
μέσα σε μία γενική επίθεση. 'Η επιστήμη κη-
ρύχεται σε χρεωκοπία. 'Η επιστημονική
γνώση λογαριάζεται περιορισμένη, σχετική,
συμβατική. Ιά αξιώματα κι' οι νόμοι είναι
θολικές κατασκευές που δεν ανταποκρίνον-
ται στην πραγματικότητα (Ιουανκαρέ). Κι'
βχι μόνο αυτά, παρά και τα καθέκαστα γε-
γονότα που μελετούν οι επιστήμονες στα
εργαστήριά τους είναι αθάιρατα, γιατί εί-
ναι άποκομμένα από το φυσικό κόσμο μ' ένα
τεχνητό τρόπο (Λέ Ρουα). 'Η ακόμα: Το
λογικό μπορεί να έρευνήσει μόνο τον όλικό
κόσμο, μα για τον πνευματικό χρειάζεται
μια άλλη γνωστική δύναμη, η ένοραση
(Μπέρον). Με χιλίους τρόπους, οέ χιλίους
τονους, φιλόσοφοι, λογοτεχνες, στοχαστές
κάνουν τον αντιεπιστημονικό κι' αντιτεχνικό
τους πόλεμο. 'Η μεταφυσική παίρνει την πα-
λιά όρμη της. Διάφορες «φιλοσοφίες της
ζωής» παρουσιάζονται. "Ενας Δανος θεολό-
γος και φιλόσοφος που έζησε στο πρώτο μι-
σό του περασμένου αιώνα, ο Κίρκεγκααρντ,
τώρα άνευθινει, ύψωνεται και γίνεται το μα-
γικό οδηγητικό άστρο. 'Ακόμα κι' η θεοσο-
φία κι' ο αποκριφισμός ξαναβρίσκουν την πα-
λιά τους λάμψη. Μια φυγή από τη ζωνανή
πραγματικότητα του κοσμου, μια περιουλλο-
γη και στροφή προς τα μέσα του υποκειμένου
προς τη φαντασία, το μύθο, το μυστήριο, το
θαύμα. Μια μ' αυτά και θουεροι άνσεμιατι-
σμοί ενάντια στις μηχανές. Σπάστε τις. Δε
μπορούμε ν' άκουμε και να θάλευουμε το ίδιο
και το ίδιο, την αδιάκοπη επανάληψη, την
άμεβ-κανική τυποποίηση στα πράγματα και
στους ανθρώπους, την άριθμοποίηση σ' όλα,
στο πνευματικό, στο άραίο, στο ήθικό, μέ-
σα σ' έναν κόσμο ψυχρό, μεταλλικό, που
τον χαίραται ο σατανάς των μηχανών και
της παραγωγής.

Κριται ως θεοί! και τότε
την άρετην άθλίως,
πότε δεν έκασάτρεζαν;
Πότε ευσπλαχνίαν έγνώρισαν,
Δικαιοσύνην;

Με ύπερφάνους πόδας
καταφρονήτικούς,
δεν πατούν το χρυσούν
συντριφθέν τώρα ζύγωθρον
του όρθου νόμου;

Το άχόρταστον δρέπανον
αυτοί βαστούν, θρωίζουν
πάνν' όσα ο ίδρωτάς μας
όριμασεν άστάχια
διά τους υούς μας.

μεσαίωνα ο Μπερντιάφ περιμένει το θαύμα.
Οι εσωτερικές διαμαρτυρίες καταδικά-
ζουν την τεχνική και την επιστήμη, όπου κι'
άν τις συλλατουν, είτε στον καταλισμό είτε
στο σοσιαλισμό, χωρίς καμιά διάκριση. Κι'
όσες καταφεύγουν στο μυστικισμό, είναι κι-
νήματα άπελιπίσας και φυγής. 'Εμπρός στις
άσχημες της πραγματικότητας δε δείχνουν
καμιά παλαιατική διάθεση, παρά παίρνουν
ένα ευκολο και κ' άκαρπο όδρομο λυτρω-
μού. Μα μαζί μ' αυτόν το χαρακτήρα τους
δείχνουν ακόμα κι' έναν άλλο, "Όσο το προ-
οδευτικό Ιδανικό κερδίζει κι' άπλώνεται, τό-
σο κι' αυτά τα κινήματα φυγής γίνονται κι-
νήματα καταφυγής σ' άλλα χαρακώματα
για τον άγώνα ενάντια του. Προσπαθούν να
σταματήσουν τον κοχλασμό με τα κηρύγμα-
τα της περιουλλογής και της στροφής προς
άλλους Ιδεατούς κόσμους.

Οι αντιπροοδευτικές διαμαρτυρίες μένουν
μέσα στο σύστημα κι' είναι δικές του κρή-
σεις. Κι' όλες οι κρίσεις, οικονομικές, κοι-
νωνικές, Ιδεολογικές, δείχνουν πως όλο το
σύστημα τρίζει στη θέση του. 'Από το ένα
μέρος ανάπτυξη της επιστήμης και της τε-
χνικής κι' από το άλλο φωνές και διαμαρ-
τυρίες ενάντια τους' από το ένα μέρος όργα-
νώση του κεφαλαίου και της παραγωγής κι'
από το άλλο η οικονομική κρίση κι' η άπα-
θλιωση' από το ένα μέρος οικόδομηση, δη-
μιουργία κι' από το άλλο πόλεμος που τά
σαρώνει όλα' από το ένα μέρος προβάλλεται
ο μακάριος, ο άγιος μυστικός κι' επ'ό το
άλλο παρσα άζεται ο ώμος νισερκός ύπε-
ράνθρωπος που παίρνει σάρκα και όπατά
μέσα στο σύγχορο φασίστα. Δεν τελειώνουν
η σύγχυση κι' η αντίφαση. 'Ακόμα και τόση
τη στιγμή: «Ο κοινωνικός κόσμος πο' πε-
τυχαίνει την καταπλαητική κατάκτηση της
άτομικής ενέργειας, αυτός ο ίδιος έμποδίζει
να πάρει το κατόρθωμά του την εηρηνική,
την εδεργητική του λειτουργία κι' έτοιμάζει
ένα νέο υπεράνθρωπο όπλισμένο τώρα με
τον άτομικό κεραυνό κι' άσύγκριτα πιο τρο-
μερό από το νισερκό.

Μα άπέναντι σ' αυτή τη σύγχυση και την
αντίφαση ορθώνονται σήμερα οι λαοί που
έξυπνησαν κι' ένωσαν τη δύναμη και τη δου-
λειά τους και στόμωσαν τη θέλησή τους μέ-
σα στη φωτιά του τελευταίου πολέμου. Αυ-
τή την ίδια σύγχυση κι' αντίφαση έρχεται να
σκορπίσει το προοδευτικό Ιδανικό. Μόνο με
σας σε μία κατάσταση που πραγματώνεται
θρησκευτική «μεταμόρφωση» θά φέρει τη λύ-
τρωση. Και γεμάτος έκσταση προς ένα νέο
βουν όλα τα συστατικά του με γοργότατο

ΕΙΣ ΑΓΑΡΗΝΟΥΣ

Του 'Ανδρέα ΚΑΛΒΟΥ

Τρέξε έπάνω εις τα κόματα
της φοβεράς θαλάσσης,
κινδύνευσε, αναστέναξε,
πίε το πικρόν ποτήριον
της ξενιτείας'

Διά την τροφήν που έσύναζας
με κόπους άνεκαρπύστους,
εις τα παραθαλάσσια
Ιβού χάσκει το λαίμαργον
στόμα τυράννων.

Τι τά εύδη άγκαλιάζετε
προσκέφαλα του γέμου;
Τι φιλείτε το μέτωπον
Ιερών των γονέων σας
με τόσον πόθον;

'Η σάλπιγγα, τά τύμπανα
σάς προσκαλούν, αδίκους
άσυνέτους πολέμους
φέρετε, κατασφάζετε
τά έθνη άβδω.

"Όχι μόνον τόν Ιβρωτα
άλλά και τ' αίμα οι τυράννοι
Ζητούν άπό σας,
κι' άφοδ ποτάμια έχύσατε
μήπως τούς φθάνει;

Την πνοήν σας άχόρταστοι
έπιθυμούν' άλλοιμονον

άν ποτε επί τά σφάγια
των τυράννων άναστε-
νάξη η ψυχή σας.

'Αλλοίμονον, άλλοιμονον,
όταν ο Θεός πέμψη
άκτιναν άληθείας
και με αυτήν το στήθος σας
ζωοποιήση.

'Εάν τις το νουθέτημα
θεϊόν άκολουθήση,
στόμα μαχαίρας, θάσασα,
κλαύματα φυλακής
τότε άς προσέμη.

Και τοιοϋτος, έμψρος σας
έγώ να γονάτω!—
'Η γη άς σχισθή, εις το θάραθρον,
ή θρονη τ' ούρανοϋ
άς με τινάξη'

προτου σάς άτιμήσω.
'Ω γονάτά μου. —'Ατάρακτον
έχω το βλέμμα όπόταν
το κατεβάσω εις πρόσωπον
ένος τυράννου.

'Εσείς όσαν ο 'Ηλιος
λαμπροί! —ναί, φλόγας θέβαια
θλέπω διαδημάτων,
άλλά τάς δυστυχίας μας
μόνον φωτίζουν.

ρυθμό. Κι' η τεχνική είναι ένα από τα κύρια
στοιχεία του. Τεχνική και πρόδος είναι δυο
άχώριστα πράγματα. Χωρίς την τεχνική ά-
νάπτυξη είναι αδύνατο κι' η δημοκρατική ά-
νάπτυξη να φτάσει στον άκρότατο βαθμό
της. Μα και χωρίς μια γνήσια δημοκρατική
κατάσταση δε μπορεί να προχωρήσει ελεύ-
θερα η τεχνική μ' όλες τις παραγωγικές της
λειτουργίες. Μέσα στην κατάσταση που
πραγματώνεται το προοδευτικό Ιδανικό στο
όλο του το τεχνικό στοιχείο δεν άνηκει στους
λίγους, παρά υπηρετεί όλους, δεν πιέζει και
δε' σκλαθώνει. Μέσα στο σοσιαλισμό ο ταυ-
όλορισμός κι' ο φορτισμός δεν έχουν καμ-
ιά θέση, υπάρχουν άλλοι τρόποι κι' άλλα
συστήματα για τη μεγαλύτερη άπόδοση που
τώρα ωφελεί ολόκληρη την κοινωνία κι' όχι
ένα μέρος της, χωρίς να τσακίζουν. 'Υπάρ-
χει όλη η χαρά της δημιουργίας κι' όλος ο
παλμός της προσοπικότητας σε κάθε άνθρω-
πο που νιώθει πως κλείνει μέσα του τους άλ-
λους τους γύρω του και πός δουλεύει για
τον εαυτό του μα και για όλη την ανθρωπό-
τητα. 'Η τεχνική γλυτώνει από τον άμετρο
κόπο, όπλίζει κι' ύψώνει τον άνθρωπο θρη-
αμβευτή κατακτητή μέσα σ' ολόκληρο τον
κόσμο. Χωρίς τον κατακτητικό άθλο δεν κα-
τορθώνεται ο μεγάλο θαύμα κι' η άλλη η
κοινωνική κι' ήθική και πνευματική πρόδος.

Τεχνική και πρόδος είναι δυο συμπληρω-
ματικοί όροι. Μαζί με την τεχνική προκόβει
και το πνεύμα. 'Υλικός και πνευματικός πο-
λιτισμός δεν είναι άσχετοι μεταξύ τους. 'Ο
πνεύμα δεν παρουσιάζεται μόνο του, παρά
υπάρχει και ζει μαζί με την ύλη. Χωρίς την
ύλική θέση δε φανερώνεται και δεν ύψώνε-
ται. Κι' όσο η τεχνική πλάθει την ύλη και
δημιουργεί μια ύψηλότερη θέση, τόσο και
το πνεύμα γνωρίζει μεγαλύτερους θριάμ-
βους, τόσο κι' ο άνθρωπος ορθώνεται πιο
«προσωπικό», πιο «ελεύθερο» και πιο «δη-
μιουργικό».

Μέσα στον προοδευτικό κόσμο η τεχνική δε
σκοτώνει την προσωπικότητα. 'Ο «μεταλλι-
κός» κόσμος γίνεται τώρα κοινωνικός, άν-
θρώπινος. Το άτομο δε χρειάζεται να χρησι-
μοποιήσει καμιά φυγή, παρά το έναντιο ζει
και δυναμώνει μέσα στην κοινωνία του. 'Ε-
κείνος που κλείνεται και μαζεύεται στον έ-
αυτό του, δεν έχει καμιά πραγματική προ-
σωπική ύπόσταση. 'Η προσωπικότητα δε
γεννιέται έτοιμη, παρά μορφώνεται μέσα
στην κοινωνία και δεν είναι ένα ήσυχο άπο-
χτημα, παρά είναι μια κατάκτηση που κερ-
δίζεται και κρατείται μ' αδιάκοπο άγώνα σε
κάθε ώρα, σε κάθε στιγμή. Προσωπικότητα

και κοινωνία θρίσκονται σε διαλεχτική σχέ-
ση μεταξύ τους. Το προσωπικό άτομο δε
σθώνει, δε χάνεται, δε γίνεται ένα νομερο-
κοντά σε πολλά άλλα, μα και πάλι δε χωρί-
ζεται, δε στέκει έξω και πάνω από ένα μο-
νότομο κι' άχρονο πλήθος, από ένα ευφλό
κοπάδι, όπως ύποστηρίζουν οι όπαδοί της
άριστοκρατικής προσωπολατρίας. Σ' αυτή
τη διαλεχτική σχέση το άτομο ένώνει μέσα
σε μια δυναμική σύνθεση και τα δυο στοι-
χεία, το προσωπικό και το κοινωνικό. Κι'
όσο πιο μεγάλη η προσωπικότητα, τόσο έρ-
ναι και πιο πολύ κοινωνική. 'Η ήρωική προ-
σωπικότητα πυκνώνει μέσα της κι' εκφράζει
με το δικό της τρόπο το ζωντανό σφυγμό
όλων των άλλων γύρω της. 'Η δύναμη της,
η πρωτοτυπία της, είναι Ισα - Ισα αυτή η
ικανότητα που έχει να σαρκώνει και να δια-
τυπώνει τους στοχασμούς και τους πόθους
της κοινωνίας της.

Μέσα στον προοδευτικό κόσμο τονώνεται
κι' η ελευθερη δημιουργία τόσο στην ύλική,
όσο και στην πνευματική σφαίρα. 'Η ελευ-
θερία δεν ύπάρχει και δε δίνεται έτσι μόνη
της κι' έτοιμη. 'Ελευθερία και δημιουργία
από το ένα μέρος, άνάγκη και καθορισμός
από το άλλο, είναι πάλι δυο όροι που σχε-
τίζονται διαλεχτικά μεταξύ τους. 'Η ελευθε-
ρία παρουσιάζεται μέσα στην άνάγκη και
δεν κερδίζεται με τη «φυγή». Πάλι χρειάζεται
ο άγώνας, η κατάκτηση. 'Ο ελεύθερος δεν
άποφεύγει την πραγματική κατάσταση, μέ-
νει μέσα σ' αυτή και παλαίει, έτσι μόνο κα-
τορθώνει να τη μεταβάλλει και να δημιουρ-
γήσει. Μόνο μέσα στην άνάγκη, μόνο χρησι-
μοποιώντας την και στρέφοντάς την ενάν-
τια στον ίδιο τον εαυτό της, ύψώνεται και
νικεί πάνω άπ' αυτήν και γίνεται ελεύθερος
και δημιουργός. «'Ελεύθερος» μέσα σ' απο-
μονωτικά είσοαγωγικά δεν παρουσιάζεται
ποτέ μέσα στον κόσμο, παρά μόνο ο 'Ελεύ-
θερος Πολιορκημένος, ο άγωνιστής και δια-
μαστής και μεταμορφωτής του καθορισμού
και της άνάγκης.

"Ετσι το προοδευτικό Ιδανικό πραγματω-
μένο σ' όλο το βάθος και το πλάτος θά βοη-
θήσει να ορθωθούν οι άνθρωποι τερατίοι
στο σώμα μέσα στη φύση ήρωα στα πρόσθε-
τα τεχνικά τους όργανα, μα τερατίοι και
στο πνεύμα, δυνατές κι' ελεύθερες και δη-
μιουργικές προσωπικότητες.

'Ο κόσμος ο γεμάτος σύγχυση κι' αντίφα-
ση πραγματώσε τον αντικοινωνικό, το νι-
σερκό 'Απάθρωπο, μα ο προοδευτικός κό-
σμος προβάλλει κι' ορθώνει τον κοινωνικό,
τον ανθρωπινό άνθρωπο.

Ο ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ Κ' ΕΜΕΙΣ

Του Δ. Ι. ΠΑΛΛΑ

Τόν τελευταίο καιρό καλλιεργείται μια τάση που εξιδανικεύει τόν Μεσαίωνα και τόν υψώνει σε πρότυπο οργανωμένης κοινωνίας. Ίδιαίτερα προβάλλεται, σαν πρότυπο τού Βυζάντιου, που, δικαιολογημένα, αποτέλεσε την πιο πολιτισμένη από τις μεσαιωνικές κοινωνίες. Δεν πρόκειται για τις γόνιμες ή άγονες διοικητικές συζάν στην περιοχή της τέχνης, που άποσκοπούν στην εύρεση έκφραστικών τρόπων, μέσα στα πλαίσια της ιστορικής και καλλιτεχνικής μας παράδοσης. Πρόκειται για κήρυγμα ιδεολογικής επιστροφής στον Μεσαίωνα.

Και ο λόγος είναι, ότι η αποκάλυψη των θετικών πλευρών τού βυζαντινού πολιτισμού και η άποκατάσταση τού προοδευτικού ιστορικού χαρακτήρα τού μεσαιωνικού γενικά πολιτισμού, που ίσασα λίγο πριν επικρατούσαν άπο τή λάμψη τού πολιτισμού τής κλασικής αρχαιότητας, πράγματα που έκαναν ώστε ο μεσαιωνικός πολιτισμός να γίνεται αντικείμενο έλλο και πλατύτερου ιστορικού ενδιαφέροντος, ο λόγος είναι ότι όλα αυτά προσφέρουν εύκολο ιστορικό αντίπαθμα στις κλονιζόμενες σύγχρονες άξεις, στην άθεβαιότητα άπο τήν άπειλή κατάρευση τού πολιτισμού μας. Γιατί ο Μεσαίωνας φαίνεται σταθερός.

Ο Μεσαίωνας θεωρείται έποχή διαποτισμένη άπο τού Πνεύμα. Ότι ή πίστη τής μεσαιωνικής κοινωνίας τού Πνεύμα συγκρατούσε τάχα τά μέλη τής σε άρμονική συμβίωση και Ισορροπία και ότι γι' αυτό ήταν έποχή ευτυχιμένη. Σε αντίδιαστολή πρός τόν Μεσαίωνα θεωρείται, ότι ή άναταραχή τής έποχής μας άφειλται στην ύποχώρηση τού Πνεύματος, δηλ. τής διάσταση τής Ισορροπίας πνεύματος - ύλης και στην έπικράτηση άντιπνευματικών επιδώσεων. Άπο τήν άποψη αυτή φορέας τού μεσαιωνικού πνεύματος όρίζεται ο Χριστιανισμός. Δημιούργημά του θεωρείται ο μεσαιωνικός πολιτισμός, πολιτισμός πλήρης, αυτόταρκος ως πρός τά ένδοξια—μέ τήν άίσθηση τής ένδειας μόνον ύπερβατική—, πολιτισμός τής άγιότητας. Ένώ ο σύγχρονός μας πολιτισμός, καθώς και ο πολιτισμός τής Αναγέννησης θεωρούνται γι' αυτό μονομερείς άτελείς, έτσι τούς λείπει τού Πνεύμα. Έτσι προτείνεται ή επιστροφή πρός τήν χριστιανική κοσμοθεωρία που δίνει ολοκληρωμένο πολιτισμό. Κι' έτσι υψώνεται σε πρότυπο ο Μεσαίωνας, που θεωρείται ο πολιτισμός τής χριστιανικής θεωρίας.

Η παραπάνω θέση στηρίζεται στην έρμηνεία τού Μεσαίωνα άπο τήν έπικράτηση τού Χριστιανισμού. Γίνεται ή σκέψη: Άφοι ή Κανή Διαθήκη προσφέρει τόν ύψηλό ύπόδειγμα άνθρωπισμού— συνδέεται με τήν έννοια τού Άπολύτου—, έπεται ότι και ο πολιτισμός τής ιστορικής έποχής τής κυριαρχημένης άπο τήν πίστη στην Κανή Διαθήκη, είναι όμοιος ύποδειγματικός κι' άφοι ο Μεσαίωνας προσφέρεται σαν

πρότυπο πολιτισμού, τó καθήκον μας είναι να επιστρέψουμε στην κοσμοθεωρία, που τόν δημιούργησε.

Είναι όμως λάθος να νομίζεται ότι οι ιστορικές έννοιες Χριστιανισμός— Μεσαίωνας έχουν μεταξύ τους σχέση γενετική. Πρόκειται για ιστορικές μορφές ανεξάρτητες άναμεσαξύ τους, που συναντήθηκαν και συμβίωσαν μέσα στη θεώτερη ροή τής ιστορικής πορείας. Ο Χριστιανισμός ιστορικά άνήκει στον άρχαίο κόσμο, γιατί στα ουσιώδη του στοιχεία είχαν άπαρτιθεί ήδη μέσα στην κοινωνία, τή οργανωμένη άπο τήν Ραχ Augusta. Ο Μεσαίωνας πάλι στα ουσιώδη του γνωρίσματα (θεοποίηση τής μοναρχίας, δεσποτισμός) συντελέστηκε έξω άπο τήν έκκλησία (Διοκλητιανός). Η κοινωνία τής Ραχ Augusta είχε γίνει θέβαια ή προϋπόθεση τής κοινωνίας τού Διοκλητιανού κι' έπεται τής τετραρχίας, όπου ή έκκλησία κι' ο δεσποτισμός προσέγγισαν άμεσα τήν διαμόρφωση έμας τής κοινωνίας αυτής, δε φαίνεται να συνέτεινε σημαντικά ή έκκλησία. Άντιθέτα σ' αυτήν ή έκκλησία θρήκε εύνοϊκές συνθήκες γιά τήν πρόδó τής και τις έπωφελήθηκε. Η προσέγγιση Έκκλησίας και Κράτους έγινε μέσα στα πλαίσια τών άναγκών τής Έξουσίας, που έχοντας τότε τó στήριγμα τής στις πλατύστερες μάζες, έκρινε πώς δεν έπρεπε να στερηθεί τήν ύποστήριξη και τής καλά οργανωμένης χριστιανικής μερίδας (Αικίνιος). Ο Μ. Κομνηστάντιος, στα πολιτικά έκείνη έλατήρια προσθέτοντας και τή συμπαθεία του πρός τόν Χριστιανισμό παρασκεύασε τó καταπινó άμάλγαμα Μεσαίωνας—Έκκλησία.

Στην Ανατολή ο ιστορικός κύκλος Έκκλησία - Βυζάντιο έκλεισε με τήν καταστροφή τής βυζαντινής κοινωνίας και τού κράτους τής, έπειδή δεν μπόρεσε ν' άνανεωθεί οικονομικοκοινωνικά. Πριν άπο τήν πολιτική τής καταστροφή είχαν οικονομικά ύποταχθεί στη Δύση. Τήν καταστροφή τού Βυζάντιου σ' έποχή άκμης τού θρησκευτικού μυστικισμού τών βυζαντινών δόσκολα θά έρμηνευε κανείς με τή θεωρία τής άποστασίας τάχα τής έπικράτησης μέσα σ' αυτό άντιπνευματικών τάσεων. Στη Δύση ο ιστορικός κύκλος Έκκλησία—Μεσαίωνας έκλεισε όχι μ' έξωτερική καταστροφή, αλλά με κοινωνική μεταμόρφωση, δηλ. με τήν έπικράτηση άστικών οικονομικών σχέσεων.

Τι προσφέρει σήμερα τó άπλό κήρυγμα επιστροφής;

Καθώς είναι γνωστό, άναδρομή σε άξεις παλαιότερων πολιτισμών γίνεται, όταν πρόκειται μ' αυτές να εξυμνηρηθεί ένα καθεστώς που άνέρχεται ή που καταρρέει, και, που τις χρησιμοποιεί είτε γιά τήν πρόδó του, συνάπως δημιουργικά, είτε γιά τήν άναστολή τής πρόδου, συνάπως άντιδραστικά. Σε κάθε περίπτωση γίνεται έπιλογή τών άξιών κι' άνάλογη χρησιμοποίησή τους. Μερικά παραδείγματα:

Ο Χριστιανισμός κατέφυγε στην έλληνική φιλοσοφία γιά να δώσει στη διδασκαλία του μορφή άποδεικτική άπο τó λόγο· άλλ' ενώ έδω ο πλατωνισμός ζυμώνει νέους χυμούς, στον κόσμο που έμεινε πιστός στην αρχαία θρησκεία ο πλατωνισμός ζητεί να δικαιώσει τή μαγεία και τή πολυθεία. Έπειτα σ' το Βυζάντιο, ενώ άρχικά ήταν προοδευτική ή άναβίωση τής αρχαίας παράδοσης άπο μέρος τής βυζαντινής φεουδαρχίας, ή τελευταία δεν μπόρουσε παρά να χρησιμοποιήσει τήν αρχαία παράδοση άνασταλτικά, φορμαλιστικά, γιατί έτσι εξυμνητούσε τήν οικονομική και πνευματική τής δεσποτεία πάνω στις τάξεις τών δουλοπαροίκων και μισοελεύθερων. Άντιθέτα στην άσγή τών άστικών κοινωνιών τών ιταλικών έμπορικών πόλεων με τήν άναδρομή στον άρχαίο πολιτισμό ζητήθηκε να εξυμνηρηθεί ή άπαλλαγή τού μεσαιωνικού άνθρώπου άπο τήν πίεση τών φεουδαρχικών κοινωνικών σχέσεων, ή έλευθερία γι' αυτό και ή άναδρομή έκείνη— ή Αναγέννηση— που θάσχηζε όσο και ή άκμή τής έμποροαστικής τάξης, χρειάστηκε να γίνει και πρός τó πνεύμα, όχι μόνον στή μορφή, τού άρχαίου πολιτισμού· ήταν άναδρομή προοδευτική. Μετά τήν παρακμή έμας τού ιταλικού έμπορίου ή ένισχυμένη φεουδαρχία άντέρεξε στην έκκλησιαστική αθενεία—στη συναισθηματική ρητορεία τής Άντιμεταρρύθμισης. Όμοια και στην έποχή τού γαλλικού Διαφωτισμού, που έδωσε τά θεωρητικά όπλα στην άστική επανάσταση. Έπειδή ο Διαφωτισμός είχε γιά πόλο του τήν αρχαία Άθήνα και Ρώμη, τó λόγο ή άντεπαναστατική τάξη θέλησε ν' άλλάξει, προσανατολισμό, να στηριχθεί σε άντιλογικά ιδεολογικά στήριγματα. Κι' έτσι τού Σατωβριάνδου πόλος έγιναν τά Έρροσώλια, ο πρωτόγονος Χριστιανισμός—γιά να δικαιωθεί φυσικά ή μαρτυρική τάξη που πολεμήθηκε άπο τήν επανάσταση. Τότε άνακαλύφθηκε και ο Μεσαίωνας. Άπο αυτό έμως

δεν πρέπει να θγει τó συμπέρασμα, ότι ο Χριστιανισμός άπαράτητα είναι άνασταλτική ιδεολογία· όπως και ή κλασική αρχαιότητα δεν είναι άπαράτητα όργανο πρόδου. Δεν είναι πράγματα καθ' έαυτά άπόλυτα, άλλ' ιστορικές άξεις, που έρμηνεύονται, ζωογονούνται ή νεκρώνονται άπο τó κάθε φορά παρόν.

Άναρωτιέται λοιπόν, κανείς, άν μπορεί να είναι προοδευτικά χρήσιμη ή τάση που μάς άποσχολεϊ. Είναι άσπώνητο, ότι ή έννοια τής προοδευτικότητας έξαρτάται άπο τόν χαρακτήρα τού επιδιωκόμενου σκοπού. Αότος δίνει τή ποιότητα στην χρησιμοποίημένη ιδέα, τήν κάνει προοδευτική ή άνασταλτική. Σχετικά δε με τήν κρινόμενη τάση ίσως να μην είναι άστοχος ή παραλληλισμός τής πρός τούς σκοπούς που επιδίωκεν ο ύπουργός τών άποκαταστημένων Βουρβόνων, ο Σατωβριάνδος, Δικαιολογημένα θά τήν έλεγε κανείς τάση νεορωμαστική, όχι όμως σε άναφορά πρός τόν ρωμαντισμό που άγωνιζόταν γιά τά λαϊκά δίκαια. Άλλά στο σημείο τούτο πρέπει να γίνει παραδεχτό, ότι ο πολιτισμός τού άπέρευσε άπο τή Διακήρυξη τών δικαιωμάτων τού άνθρώπου και τού πολίτη δεν είναι τόσο κακός, όσο κάποτε τόν κατηγορούσαν.

Ζούμε τήν έποχή μετασχηματισμό σε νέα κοινωνική σύνθεση. Η κατόρθωση τής σημαίνει μεταβολή σε προοδευτικότερη μορφή. Και άπο τή συμβολή στην πραγμάτωσή τής δό λογαριαστέι μιά ιδέα προοδευτική ή άνασταλτική. Συνάπως και ή άναφορά σε βιωμένες άξεις θά κριθεί άπο τήν ποιότητα τού σκοπού, που πών να εξυμνηρηθούν· άν δηλ. θά χαρακτηριστεί σαν άνασταλτική ενέργεια ή σαν προοδευτική προσπαθεια, σαν συμβολή στην κατόρθωση τής νέας κοινωνικής μορφής. Στη δεύτερη περίπτωση ο ιστορικός άξεις θά γονιμοποιηθούν και θ' άποδοθούν θετικά παρ' όντες πολιτισμού. Πάντως δεν είναι λίγες οι άξεις που θά μπόρουσε να προσφέρει ή ιστορική ένότητα Χριστιανισμός—Μεσαίωνας. Άλλά μόνον έτσι, γιατί μόνον έτσι ή άναδρομή στον Μεσαίωνα—όπως άλλωστε και ή άναδρομή στην κλασική αρχαιότητα— μπορεί να γίνει προοδευτική.

Γιατί δεν είναι σωστό ιστορικές κατηγορίες, π.χ. σαν τις Homo classicus ή Homo medievalis να παίρνονται σαν άφηρημένες έννοιες, άφηρημένο τύπο, σαν καθ' έαυτους κανόνες κοινωνικού άνθρώπου. Τέτοιες έννοιες είναι άσούληπτες. Σαν ιστορικές κατηγορίες ή κάθε μιά τους έκφράζει περιληπτικά άντιστοιχη κοινωνία και τó κήρυγμα επιστροφής σε μιά από τις ιστορικές κατηγορίες σημαίνει κήρυγμα επιστροφής στην αντίστοιχη τής κοινωνία. Υψώνοντας τώρα σε πρότυπο τόν Homo medievalis θά σήμαινε πώς θέλωμε και κηρύτουμε τήν επιστροφή στην μεσαιωνική φεουδαρχική κοινωνία. Είναι άπαράδεχτο τέτοιο κήρυγμα.

Πού πάμε; Στο Τομπρούκι; Όχι. Στην Τρίπολη; Άς πάμε όπου νάναι, μόνον να σταματήσουμε κάπου. Φτάνει τούτο· άλλωστε, Συρία, Παλαιστίνη, Αίγυπτο, κατσοταριές χιλιάμετρα. Κρύο στο Λίβανο, ζέστα και μύγες σύννεφα στο Χελούαν.

Τώρα άφήχαμε τήν Άλεξάνδρεια και τραβήμα στην Έρμημο. Πού θά φτάσουμε δεν μάς νοιάζει. Και στην κόλαση άς πάμε. Μόνον να φτάσουμε κάπου.

Όλωνών τά μάτια έχουν τή γυαλάδα τής ξαγρύπνιας. Είμαστε άξούριστοι, λεπτο. Άνακατωμένοι σμηγνίτες, άξιομασικοί, τής θωρακισμένης με μάδρα μπρετς και φαντάρης με δίκωχα. Ναυ τής ένας. Ο Μαράτος. Είμαστε ή τελευταία φουρνιά που φεύγει άπ' τήν Αίγυπτο. Οι άλλοι έχουν καταστράξει. Μισοί στην Κυρηναϊκή, οι ρέστοι οι πιό άτυχοι στην Έρυθραία. Κ' οι δικασμένοι, χιλιοί τρακόσιοι κοντά, στο Σουτάν.

Άμπρία. «Να πάρει φαί όποιος θέλει και τσάι». Λίγοι θέλουν, λίγοι έχουν όρεξη. Πεινάλες τούς φωνάζουν οι άλλοι. Μπροστά στο σταθμό οι Έγγλέσιοι παίζουμε κριкет μες τó λιοντρί. Δεν τραγουδάμε άλλο. Θέλωμε να πλυθούμε, Φεύγουμε. Όλο φτύνομε άμμα. Ζέστα, ζέστα, ιδρωνοπάμε άδιάσπαστα. Τά παγούρια γυρίζουν από στόμα σε στόμα. «Οικονομία στο νερό, παι διά, γιατί δεν θά ξαναπειείτε γλυκό νερό», φωνάζουν οι φαντάρη τής Ταξιαρχίας. Αύτοι ξέρουν, γιατί πήγαν ως τήν Έλ-Άγκέιλα καταπίσω τού Ρόμελ.

Τούτη ή στέπκα είναι χύμα. Σαν πατηθεί κάμποσο γίνεται σκόνη, κείνη ή σκόνη που μάς έπινξε έπεται στο Τριμι έμας κι' έλο τó ναυτικό, κείνη ή κίτρινη σκόνη π' άκόμα τή φτύνομε. Σε τούτη τή στέπκα τρέχαν τά μηχανοκίνητα. Ο Ρόμελ έφτασε δώ γύρω. Άρχινάνε να φαίνονται τά ναυαγία τού πολέμου που χαι πάνω τής ή έρμημο. Στη θάλασσα βουλιάζουν έδώ μένον στην γή πάνω και τά βλέπεις. Παρακάτω θά ιδείτε τί γίνεται άπο τέτοια μάς λένε αύτοι τής Ταξιαρχίας.

Γυρεύω να γνωριστώ με τούτη τήν έρμημο και βλέπω άχόρταγα.

Οι βεδουίνοι. Για να σου ζωγραφίσω κανείς ένα βεδουίνο μελαχροινό, ντυμένο κάτασπρα με τά φαρδέια τού ρούχα να τ' άνεμίξει τó γαμίνι, στην τó μαύρο του άτι όσο κανένας καθολάρης στον κόσμο πρέπει να νάναι ζωγράφος που να ζωρίζει να ζωγραφίσει τó άπέραντο, τήν έρμημο και τó τραχύ που τήν δαμάζει. Τούτο τó τραχύ είναι ο βεδουίνος.

Πώς ζει; Άπο πού ζει; Τόν τρέφει ή έρμημο. Αηλαδή λές τó τίποτα. Αύτό πάει να πει σκληράδα στην ζώη. Λένε που είναι ληστής. Όμως έχει και γίδα. Πώς ζουν δώ; Ζούνε. Είναι που και που κάτι γκριζοκαφετί, τούφες, στη γή. Τούτα είναι ή χλωροσά τής έρμημο. Παραπέρα είναι κι' άγροί. Άγροί; Ναι, μιά πού είναι; Βρέ παιδιά, βλέπετε κανένα γωράφι; Ναι γωράφι, άλλθεια. Χωράφι στην Έρμημο! Γραμμές καλλιεργημένες σε νάυσε ο άνθρωπος με τó νδυι τού τó χύμα, τόσο μόνον και νάρριζε τó σπόρο. Βγαίνει; Βγαίνει κάτι φαίνεται. Να πώς ζει ο άνθρωπος τής έρμημο. Έχει τέντες, γκαμήλες τ' άλογό του και γυναίκες ντυμένες

δουίνος. Πώς ζει; Άπο πού ζει; Τόν τρέφει ή έρμημο. Αηλαδή λές τó τίποτα. Αύτό πάει να πει σκληράδα στην ζώη. Λένε που είναι ληστής. Όμως έχει και γίδα. Πώς ζουν δώ; Ζούνε. Είναι που και που κάτι γκριζοκαφετί, τούφες, στη γή. Τούτα είναι ή χλωροσά τής έρμημο. Παραπέρα είναι κι' άγροί. Άγροί; Ναι, μιά πού είναι; Βρέ παιδιά, βλέπετε κανένα γωράφι; Ναι γωράφι, άλλθεια. Χωράφι στην Έρμημο! Γραμμές καλλιεργημένες σε νάυσε ο άνθρωπος με τó νδυι τού τó χύμα, τόσο μόνον και νάρριζε τó σπόρο. Βγαίνει; Βγαίνει κάτι φαίνεται. Να πώς ζει ο άνθρωπος τής έρμημο. Έχει τέντες, γκαμήλες τ' άλογό του και γυναίκες ντυμένες

(Συλλογραφία ΒΑΣΩΣ)

με τά πιό φανταχτερά κόκκινα ρούχα και μεγάλα σκουλαρίκια. Αυτός στα δόσασπρα είπαμε.

Να ρίξεις τó Νείλο δώ μέσα, ε παιδιά; Πότε; Θα γίνει κι αυτό, αδέρφια, έλα θά γίνου. Μπούργκι - Έλ - Άραμ. Έδω πέθανε ή Ταξιαρχία. Άπόλειες ένας άξιομαστικός. Νεκροί. Ολόκληρη ή Ταξιαρχία τού Άλαμίν. Όσοι είναι τής Ταξιαρχίας δείχνουν. Έδώ είτανε τó μηχανικό, έδώ ή αντιαρματική, να πού άνοιξαμε τά πηγάδια. Έδώ είτανε, όχι θρέ, δεν είτανε δώ. Δεν έχει εύκολα σημάδια τó τίποτα. 27 μέρες περάσαμε. Ο Αιτός αρχινάει να τά λέει έλα άπο τήν αρχή. Γκλόβ, γκλόβ, γκλόβ σαν τά γάμα κανάνα οι Γκούργκας. Νύχτα είτανε έγγη ή ώρα. Έπειτα τήν άλλη μέρα κλάμμα, κλάμμα, θρέ παιδιά, κείνοι τού πυροβολικού, γιά τά κανόνια τους.

— Πάει να σώσει ή μέρα. Ά! Έχει κι' ή έρμημο τις όμορφιές της και τις χάρες τής. Βάνει φωτιά καμμιά φορά ο ήλιος στο γάος τής κι' όσο κι' άν είσαι πικραμένος που γράβεις σ' ά

γνωστο ενώ μπόρουσες να πηγαίνεις κατά κεί που σε καρτερούνε, άν ζούνε, όμως χαμογελάς σαν τή βλέπεις τούτη τήν άλλόκοτη κίτριναρά που ροδίσαν ξαφνικά τά μάγούλα τής και ντύθηκε τ' άλικο φέρεμά τής. Νοιώθουμε δροσιά. Κάπου παραπάνω βρέχει γι' αυτό κοκκίνισε ο ουρανός. Μπιά βρέχει και στην Έρμημο; Κάποτε βρέχει κι' αυτή ή βροχή μάς στέλνει τούτη τή δροσιά έτσι ξαφνικά ύστερα άπο τó ιδροκόπημα. Έχει τις παραξενιές τής ή έρμημο. Όλα είναι πορφυρένια. Τά κεφάλια κρέμονται τσαμπιά στα παράθυρα τών βαγονιών. Η δροσιά μάς χαϊδεύει τά μάγουλα, μάς ζυπνάει άπ' τή κούραση, άπ' τήν άρρωστημένη νάρκη. Άνοι-

(Συλλογραφία ΒΑΣΩΣ)

με τά πιό φανταχτερά κόκκινα ρούχα και μεγάλα σκουλαρίκια. Αυτός στα δόσασπρα είπαμε.

Να ρίξεις τó Νείλο δώ μέσα, ε παιδιά; Πότε; Θα γίνει κι αυτό, αδέρφια, έλα θά γίνου. Μπούργκι - Έλ - Άραμ. Έδω πέθανε ή Ταξιαρχία. Άπόλειες ένας άξιομαστικός. Νεκροί. Ολόκληρη ή Ταξιαρχία τού Άλαμίν. Όσοι είναι τής Ταξιαρχίας δείχνουν. Έδώ είτανε τó μηχανικό, έδώ ή αντιαρματική, να πού άνοιξαμε τά πηγάδια. Έδώ είτανε, όχι θρέ, δεν είτανε δώ. Δεν έχει εύκολα σημάδια τó τίποτα. 27 μέρες περάσαμε. Ο Αιτός αρχινάει να τά λέει έλα άπο τήν αρχή. Γκλόβ, γκλόβ, γκλόβ σαν τά γάμα κανάνα οι Γκούργκας. Νύχτα είτανε έγγη ή ώρα. Έπειτα τήν άλλη μέρα κλάμμα, κλάμμα, θρέ παιδιά, κείνοι τού πυροβολικού, γιά τά κανόνια τους.

— Πάει να σώσει ή μέρα. Ά! Έχει κι' ή έρμημο τις όμορφιές της και τις χάρες τής. Βάνει φωτιά καμμιά φορά ο ήλιος στο γάος τής κι' όσο κι' άν είσαι πικραμένος που γράβεις σ' ά

γνωστο ενώ μπόρουσες να πηγαίνεις κατά κεί που σε καρτερούνε, άν ζούνε, όμως χαμογελάς σαν τή βλέπεις τούτη τήν άλλόκοτη κίτριναρά που ροδίσαν ξαφνικά τά μάγούλα τής και ντύθηκε τ' άλικο φέρεμά τής. Νοιώθουμε δροσιά. Κάπου παραπάνω βρέχει γι' αυτό κοκκίνισε ο ουρανός. Μπιά βρέχει και στην Έρμημο; Κάποτε βρέχει κι' αυτή ή βροχή μάς στέλνει τούτη τή δροσιά έτσι ξαφνικά ύστερα άπο τó ιδροκόπημα. Έχει τις παραξενιές τής ή έρμημο. Όλα είναι πορφυρένια. Τά κεφάλια κρέμονται τσαμπιά στα παράθυρα τών βαγονιών. Η δροσιά μάς χαϊδεύει τά μάγουλα, μάς ζυπνάει άπ' τή κούραση, άπ' τήν άρρωστημένη νάρκη. Άνοι-

ε Κούβαοης. Άς τó διάλογο, θρέ παιδιά... δός μου ένα τσιγάρο... λυσιάξατε.

—Σθαμπα. Τού πολέμου τά ναυαγία ξεχωρίζουν σαν άλλόκοτες μορφές σαν τερατώδη σκιαχτρα στον άπέραντο τούτο κήπο. Τάνες σπασιέμα. Σε κάποιο κρέματι ή έρπούστρια σά μιτ λουριδα πανι που ξέφτισε άπο τά καλιόρρουχα μιάς μάγισσας. Κανόνια με κανόνες σιασιέμας. Άλλα φιλόλιγνα που βλέπουν κατά τόν ουρανό. Λάσχιχα άπ' αύτοκίνητα, να τάχαμε στην Έλλάδα να παπουτσιώθουε έλα τά ξυπόλητα. Τενεκές, τενεκές χιλιάδες άδειοι τενεκές· πίνανε και τά μηχανοκίνητα στην έρμημο, οι άνθρώποι νερό έκείνα βενζίνα. Τρέχουμε. Όθίδες σωροί ποστιασμένες που δεν πρόφταζαν να γευτούν άνθρακινό κρέας. Αεροπλάνα στις πιό άπίστευτες στάσεις, άλλα συμμαχικά άλλα με μούρους σταυρούς. Κίτρινα να μην ξεχωρίζουν στην έρμημο. Κάπου-κάπου βλέπεις μακρτά πέρα στο χάος κανένα σιαχάτρο. Τι νάναι; Βαρύ κανόνι; Αύτοκίνητο μεγάλο; Τάνες; Φούβρος στρατιωτικός; Μιά άρβύλα. Γιατί μία; Σακιά με άιμμο. Σύρματα. Κι' έλο τρέχουμε κι' έλο νυχτώνει. Οι μηχανές τού θανάτου τώρα είναι πεθαμένες. Όλο τις πλησιάζουμε κι' έλο τις προσπερνάμε. Αυτές άσάλευτες. Μιά ρόδα ένα κράνος γερμανικό, οθίδες σκόρπιες στην τύχη, πάλι σύρματα, σύρματα σύρματα, «πε δια ναρκών». Τής έρμημο τά κάστρα. Σύρματα άγκυλωτά γερμανικά, έγγλέζικα, ιταλικά που με τ' άγκυλιά τους μπόρουσαν να τυλίξουν τή γή δλάκερη.

Κοντεύουμε τή μεγάλη παράταξη. Πάψτε, παιδιά. Μουγκάμαρα. Η παράταξη ασάλευτη σιμώνει έλο και πιό πολύ. Ντυμένη στα δόσασπρα ξεχωρίζει στο μισοκόταδο π' άπλώθηκε στην έρμημο. Άσπροι σταυροί, χιλιάδες σταυροί, χιλιάδες στην άράδα. Όσοι κι' άκούνητα.

Πρέπει να περάσει κανείς άπο βράδυ που να μη φωνάζουν τσακάλια στην έρμημο που νάναι ήσυχία και καλωσύνη στον κόσμο, να τούς ρωτήσει έλους τούς που φύγανε άπο τó Λονδίνο, άπο τó Σίντνεϊ, άπο τή Βομβάη, άπο τήν Άθήνα άπο τó Παρίσι άπ' άλλοι και πεθάνανε έδώ στον κόσμο τά περίορα.

«Τι να κάμουμε γιά να μη ξαναποστει τούτος ο κίτρινος τόπος μ' αίμα άνθρώπινο;»

Νύχτωσε. Ντούκου-ντούκου τó τραίνο, τρέχει πού γρήγορα τώρα. Είχαμε περάσει τής έρμημο τó Στάλινγκραντ, τó Έλ - Άλαμίν.

ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ

Του Φρέξου ΛΙΒΥΚΟΥ

Πού πάμε; Στο Τομπρούκι; Όχι. Στην Τρίπολη; Άς πάμε όπου νάναι, μόνον να σταματήσουμε κάπου. Φτάνει τούτο· άλλωστε, Συρία, Παλαιστίνη, Αίγυπτο, κατσοταριές χιλιάμετρα. Κρύο στο Λίβανο, ζέστα και μύγες σύννεφα στο Χελούαν.

Τώρα άφήχαμε τήν Άλεξάνδρεια και τραβήμα στην Έρμημο. Πού θά φτάσουμε δεν μάς νοιάζει. Και στην κόλαση άς πάμε. Μόνον να φτάσουμε κάπου.

Όλωνών τά μάτια έχουν τή γυαλάδα τής ξαγρύπνιας. Είμαστε άξούριστοι, λεπτο. Άνακατωμένοι σμηγνίτες, άξιομασικοί, τής θωρακισμένης με μάδρα μπρετς και φαντάρης με δίκωχα. Ναυ τής ένας. Ο Μαράτος. Είμαστε ή τελευταία φουρνιά που φεύγει άπ' τήν Αίγυπτο. Οι άλλοι έχουν καταστράξει. Μισοί στην Κυρηναϊκή, οι ρέστοι οι πιό άτυχοι στην Έρυθραία. Κ' οι δικασμένοι, χιλιοί τρακόσιοι κοντά, στο Σουτάν.

Άμπρία. «Να πάρει φαί όποιος θέλει και τσάι». Λίγοι θέλουν, λίγοι έχουν όρεξη. Πεινάλες τούς φωνάζουν οι άλλοι. Μπροστά στο σταθμό οι Έγγλέσιοι παίζουμε κριкет μες τó λιοντρί. Δεν τραγουδάμε άλλο. Θέλωμε να πλυθούμε, Φεύγουμε. Όλο φτύνομε άμμα. Ζέστα, ζέστα, ιδρωνοπάμε άδιάσπαστα. Τά παγούρια γυρίζουν από στόμα σε στόμα. «Οικονομία στο νερό, παι διά, γιατί δεν θά ξαναπειείτε γλυκό νερό», φωνάζουν οι φαντάρη τής Ταξιαρχίας. Αύτοι ξέρουν, γιατί πήγαν ως τήν Έλ-Άγκέιλα καταπίσω τού Ρόμελ.

Τούτη ή στέπκα είναι χύμα. Σαν πατηθεί κάμποσο γίνεται σκόνη, κείνη ή σκόνη που μάς έπινξε έπεται στο Τριμι έμας κι' έλο τó ναυτικό, κείνη ή κίτρινη σκόνη π' άκόμα τή φτύνομε. Σε τούτη τή στέπκα τρέχαν τά μηχανοκίνητα. Ο Ρόμελ έφτασε δώ γύρω. Άρχινάνε να φαίνονται τά ναυαγία τού πολέμου που χαι πάνω τής ή έρμημο. Στη θάλασσα βουλιάζουν έδώ μένον στην γή πάνω και τά βλέπεις. Παρακάτω θά ιδείτε τί γίνεται άπο τέτοια μάς λένε αύτοι τής Ταξιαρχίας.

Γυρεύω να γνωριστώ με τούτη τήν έρμημο και βλέπω άχόρταγα.

Οι βεδουίνοι. Για να σου ζωγραφίσω κανείς ένα βεδουίνο μελαχροινό, ντυμένο κάτασπρα με τά φαρδέια τού ρούχα να τ' άνεμίξει τó γαμίνι, στην τó μαύρο του άτι όσο κανένας καθολάρης στον κόσμο πρέπει να νάναι ζωγράφος που να ζωρίζει να ζωγραφίσει τó άπέραντο, τήν έρμημο και τó τραχύ που τήν δαμάζει. Τούτο τó τραχύ είναι ο βεδουίνος.

Πού πάμε; Στο Τομπρούκι; Όχι. Στην Τρίπολη; Άς πάμε όπου νάναι, μόνον να σταματήσουμε κάπου. Φτάνει τούτο· άλλωστε, Συρία, Παλαιστίνη, Αίγυπτο, κατσοταριές χιλιάμετρα. Κρύο στο Λίβανο, ζέστα και μύγες σύννεφα στο Χελούαν.

Τώρα άφήχαμε τήν Άλεξάνδρεια και τραβήμα στην Έρμημο. Πού θά φτάσουμε δεν μάς νοιάζει. Και στην κόλαση άς πάμε. Μόνον να φτάσουμε κάπου.

Όλωνών τά μάτια έχουν τή γυαλάδα τής ξαγρύπνιας. Είμαστε άξούριστοι, λεπτο. Άνακατωμένοι σμηγνίτες, άξιομασικοί, τής θωρακισμένης με μάδρα μπρετς και φαντάρης με δίκωχα. Ναυ τής ένας. Ο Μαράτος. Είμαστε ή τελευταία φουρνιά που φεύγει άπ' τήν Αίγυπτο. Οι άλλοι έχουν καταστράξει. Μισοί στην Κυρηναϊκή, οι ρέστοι οι πιό άτυχοι στην Έρυθραία. Κ' οι δικασμένοι, χιλιοί τρακόσιοι κοντά, στο Σουτάν.

Άμπρία. «Να πάρει φαί όποιος θέλει και τσάι». Λίγοι θέλουν, λίγοι έχουν όρεξη. Πεινάλες τούς φωνάζουν οι άλλοι. Μπροστά στο σταθμό οι Έγγλέσιοι παίζουμε κριкет μες τó λιοντρί. Δεν τραγουδάμε άλλο. Θέλωμε να πλυθούμε, Φεύγουμε. Όλο φτύνομε άμμα. Ζέστα, ζέστα, ιδρωνοπάμε άδιάσπαστα. Τά παγούρια γυρίζουν από στόμα σε στόμα. «Οικονομία στο νερό, παι διά, γιατί δεν θά ξαναπειείτε γλυκό νερό», φωνάζουν οι φαντάρη τής Ταξιαρχίας. Αύτοι ξέρουν, γιατί πήγαν ως τήν Έλ-Άγκέιλα καταπίσω τού Ρόμελ.

Τούτη ή στέπκα είναι χύμα. Σαν πατηθεί κάμποσο γίνεται σκόνη, κείνη ή σκόνη που μάς έπινξε έπεται στο Τριμι έμας κι' έλο τó ναυτικό, κείνη ή κίτρινη σκόνη π' άκόμα τή φτύνομε. Σε τούτη τή στέπκα τρέχαν τά μηχανοκίνητα. Ο Ρόμελ έφτασε δώ γύρω. Άρχινάνε να φαίνονται τά ναυαγία τού πολέμου που χαι πάνω τής ή έρμημο. Στη θάλασσα βουλιάζουν έδώ μένον στην γή πάνω και τά βλέπεις. Παρακάτω θά ιδείτε τί γίνεται άπο τέτοια μάς λένε αύτοι τής Ταξιαρχίας.

Γυρεύω να γνωριστώ με τούτη τήν έρμημο και βλέπω άχόρταγα.

Οι βεδουίνοι. Για να σου ζωγραφίσω κανείς ένα βεδουίνο μελαχροινό, ντυμένο κάτασπρα με τά φαρδέια τού ρούχα να τ' άνεμίξει τó γαμίνι, στην τó μαύρο του άτι όσο κανένας καθολάρης στον κόσμο πρέπει να νάναι ζωγράφος που να ζωρίζει να ζωγραφίσει τó άπέραντο, τήν έρμημο και τó τραχύ που τήν δαμάζει. Τούτο τó τραχύ είναι ο βεδουίνος.

Πού πάμε; Στο Τομπρούκι; Όχι. Στην Τρίπολη; Άς πάμε όπου νάναι, μόνον να σταματήσουμε κάπου. Φτάνει τούτο· άλλωστε, Συρία, Παλαιστίνη, Αίγυπτο, κατσοταριές χιλιάμετρα. Κρύο στο Λίβανο, ζέστα και μύγες σύννεφα στο Χελούαν.

Τώρα άφήχαμε τήν Άλεξάνδρεια και τραβήμα στην Έρμημο. Πού θά φτάσουμε δεν μάς νοιάζει. Και στην κόλαση άς πάμε. Μόνον να φτάσουμε κάπου.

Όλωνών τά μάτια έχουν τή γυαλάδα τής ξαγρύπνιας. Είμαστε άξούριστοι, λεπτο. Άνακατωμένοι σμηγνίτες, άξιομασικοί, τής θωρακισμένης με μάδρα μπρετς και φαντάρης με δίκωχα. Ναυ τής ένας. Ο Μαράτος. Είμαστε ή τελευταία φουρνιά που φεύγει άπ' τήν Αίγυπτο. Οι άλλοι έχουν καταστράξει. Μισοί στην Κυρηναϊκή, οι ρέστοι οι πιό άτυχοι στην Έρυθραία. Κ' οι δικασμένοι, χιλιοί τρακόσιοι κοντά, στο Σουτάν.

Η ΤΕΧΝΗ ΣΤΗ ΛΑΪΚΗ ΚΙΝΑ

Του Κινέζου Τζάκ ΤΣΕΝ

Το Γενάν, κέντρο της λαϊκής δημοκρατίας της Κίνας, είναι η βάση του μεγάλου λαϊκού κινήματος που στο τέλος του πολέμου είχε επιστρατεύσει περισσότερους από 100.000.000 ανθρώπους στον αντάρτικο πόλεμο κατά των Γιαπωνέζων επιδρομέων. Σ' αυτές τις κρίσιμες μέρες του πολέμου οι καλλιτέχνες έκει βρέθηκαν αντιμέτωποι μ' ένα κατεπείγον πρόβλημα που απασχολεί και κάθε καλλιτέχνη που ζητάει «να βάλει την τέχνη του στην υπηρεσία του λαού».

Υπάρχουν μερικοί τυχεροί καλλιτέχνες που η ποιήσή τους, ή μουσική τους, ή ζωγραφική τους είτε τα γραφτά τους γίνονται άμεσα λαϊκά και στη μορφή και στο περιεχόμενο. Υπάρχουν όμως κι άλλοι που στο τέλος της καριέρας τους αντιλαμβάνονται πως το έργο τους είναι «πολύτιμο» αλλά με περιορισμένη απήχηση από λόγους μορφής ή περιεχομένου. Αυτοί νοιώθοντας την πίεση της κοινωνικής εξέλιξης αισθάνονται πως η τέχνη τους πρέπει να παίξει έναν πιο άμεσο ρόλο στη διαμόρφωση των γεγονότων. Πώς μπορούν λοιπόν οι καλλιτέχνες αυτοί να πετύχουν τον κοινωνικό τους προορισμό χωρίς να θυσιάσουν την τέχνη τους; Πώς μπορούν να αποφύγουν τον κίνδυνο να ξεπέσουν στην ποιότητα και να χάσουν την ανεκμετάλητά τους όταν συνειδητά «παίζουν με το λαό»; Να ποιά είναι η απάντηση απ' το Γενάν.

Επισκέφτηκα την λαϊκή Κί-

να και το Γενάν το 1938. Έκείνον τον πρώτο καιρό το σύνθημα των καλλιτεχνών στη λαϊκή αυτή δημοκρατία ήταν «η τέχνη για το λαό». Οι περισσότεροι απ' τους καλλιτέχνες είχαν έρθει «απόξω» από τις περιοχές της Κουόμινταγκ, απ' τη Σαγκάι, το Χανκού, το Νανκίν. Μαζεύτηκαν στο Γενάν από ενδιαφέρον και συμπάθεια, για την κοινωνική και οικονομική μεταρρύθμιση που γινόταν εκεί, κι έπειτα η τέχνη στο Γενάν δεν είχε ούτε λογοκρισία ούτε αστυνομική παρακολούθηση. Βέβαια πιθανότητες για τον καλλιτέχνη να κερδίσει χρήματα δεν υπήρχαν — τότε δε μπορούσε να κερδίσει περισσότερα απ' όσα ένας ταπεινός στρατιώτης είτε ένας διάσημος στρατηγός — όμως υπήρχε μία σταθερή κοινωνική ασφάλεια και το σπουδαιότερο, απεριόριστη προοπτική για εργασία.

Αν και η έλλειψη των υλικών έβαζε αυστηρούς περιορισμούς, η καλλιτεχνική δημιουργία ήταν ευχάριστη κι οι καλλιτέχνες γιομάτοι ένθουσιασμό. Όμως στην ουσία η κουλτούρα δεν ήταν παρά η επαναστατική της νέας Κίνας που εργάζταν απ' τα παλιά αστικά κέντρα στη νέα δημοκρατία. Το πλίσσιασμα του καλλιτέχνη με το κοινό ήταν ακόμα έντελως «κοινωνικό». Η προσπάθεια να ολοκληρωθεί ο ταυτισμός της νέας τέχνης με τη ζωή της δημοκρατίας ήταν ακόμα μικρή. Φοιτητές απ' τη Σαγκάι, χωρικοί, στρατιώτες, κάθονταν πλάι - πλάι στο

μεγάλο υπαίθριο θέατρο απολαμβάνοντας τα μοντέρνα έργα που έπαιζε το «θέατρο του μετώπου» του Τίνγκ Λίνγκ ή άλλοι θέατροί. Τα έργα όμως ήταν ίδια με αυτά που μπορούσε να δει στις πόλεις ή και καμιά φορά του Μολιέρου και του Αφινογκένωφ. Τα τελευταία όμως νέα που μας έρχονται δείχνουν πως δημιουργήθηκε ένα νέο στυλ στην τέχνη, και το πιο ενδιαφέρον, πως αυτό ήρθε ως ένα κατ' εθελεν αποτέλεσμα της προσπάθειας που έγινε για να λύσουν το ίδιο πρόβλημα που τόσο καλλιτέχνες στη δύση το συζητούσαν, το πρόβλημα των σχέσεων του επαναστατή σοσιαλιστή καλλιτέχνη με το κοινό.

Στη λαϊκή δημοκρατία της Κίνας η πρακτική λύση του προβλήματος αυτού ήταν μία άμεση ανάγκη. Το 1940 η λαϊκή δημοκρατία ήταν περικυκλωμένη όχι μόνο από τους Γιαπωνέζους αλλά κι από την Κουόμινταγκ. Ο χειμάρρος των φοιτητών και των διανοουμένων που εργάζταν από την υπόλοιπη Κίνα έλαττώθηκε. Η λαϊκή δημοκρατία, όπως κι όλες οι αντάρτικες περιοχές στα νότια των Γιαπωνέζων, έπρεπε να οργανώσει μια θανάσιμη πάλη κατά των επιδρομέων και μάλιστα βασισμένη αποκλειστικά και μόνο στα δικά της εφόδια.

Τι ρόλο, λοιπόν, μπορούσε να παίξουν οι καλλιτέχνες στη θανάσιμη αυτή πάλη; Η Τίνγκ Λίνγκ μιλά απ' τις πιο διάσημες συγγραφείς, γράφει:

«Ο Μάο - Τσέ - Τούγκ είχε αρκετές συζητήσεις με τους συγγραφείς, και μιλήσαμε για ζητήματα όπως αυτά: Ποιοί είναι οι αναγνώστες μας; Πρέπει να καλαίψουμε πρώτα για τη δημοσιότητα ή για την καλύτερη του στυλ και της μορφής; Πρέπει να προσέξουμε τα φωτεινά ή τα σκοτεινά σημεία της ζωής της δημοκρατίας;»

«Μερικοί από μας ένοιωθαν ακόμα πως μία φιλολογική παραγωγή «καλώς γούστου» ήταν ντροπή για τη λογοτεχνία. Πολλοί από μας, έχοντας ωριμάσει μέσα στην παλιά κοινωνία, μάθαμε μόνο πως με όπλα τις πένες μας να πολεμάμε τα πράγματα για να καταστρέψουμε αυτή την παλιά κοινωνία. Τώρα όμως, στη λαϊκή δημοκρατία ο λαός είχε κάνει πια την επαναστασία του. Τώρα αντιμετώπιζε το καθήκον της ανοικοδόμησης. Δεν του χρειαζόνταν ιστορίες που να καταπίνονταν με τα σκοτεινά σημεία της ζωής.»

«Οι καλλιτέχνες ένοιωσαν την βαθειά ανάγκη πως έπρεπε να «δουλέψουν για το λαό». Όμως αυτό πολλές φορές ήταν μόνο λόγια και θεωρία. Στην πραγματικότητα έγραφαν για άσημαντα πράγματα και ζητούσαν απ' τους άγρότες και τους εργάτες της δημοκρατίας να μοιραστούν μαζί τους τα δικά τους ιδιαίτερα αστικά αισθήματα και τη δικιά τους ζωή. Αυτός είναι ο λόγος που τα γραφτά τους δεν πλησίαζαν το λαό και δεν τους ήταν καλοδεχούμενα. Τότε πάλι, ξαναπαίχτηκε ο Μολιέρους και τα μοντέρνα σοβιετικά έργα, όμως σίγουρα χρειαζόταν κάτι άλλοι».

«Ακόμα κι' όταν οι συγγραφείς κι οι καλλιτέχνες πήγαιναν στο λαό και βοηθούσαν στα χειμωνιάτικα σχολεία ή σε φιλολογικές συγκεντρώσεις, δεν μπορούσαν να ζήσουν με το λαό γιατί τον θεωρούσαν βρώμικο και αγράμματο. Δε μπορούσαν να μιλήσουν τη γλώσσα του. Οι λόγοι του Μάο, έφεραν όλα αυτά τα προβλήματα σε συζήτηση και απ' αυτές τις συζητήσεις εγείναν οι νέες μορφές κι απόψεις. Το πιο καταπληκτικό αποτέλεσμα ήταν η αναγέννηση του παλιού Γιανγκό. Ο Γιάνγκερ Στάιν περιγράφοντάς το λέει πως είναι ένα κρέμα λαϊκής τέχνης από χορό και δράμα που εκλαϊκεύει καλλιτεχνικά τα διάφορα συνθήματα των λαϊκών κινήματων.

Τ' απογέματα που παίζεται το Γιανγκό είναι μία άφορμη επικοινωνίας βλου του χωριού. Το πλήθος μαζεύεται γύρω από τους πιο καλά ηγουμενημένους εργασιτέχνες που μ' αυτοσχέδιες φωνές (Συνέχεια στη σελίδα 310)

ΠΟΥΣΚΙΝ

Του Elian FINBERT

(Το άρθρο αυτό γράφτηκε με την ευκαιρία της έκδοσης τον περασμένο μήνα στο Παρίσι του δίτομου βιβλίου του Τρουαγιάν για την προσωπικότητα και το έργο του Πούσκιν.)

«Όλοι οι αληθινοί ποιητές όλων των καιρών τραγουδούσαν πάντα τη λευτεριά. Καθένας απ' αυτούς, χτυπώντας τον δεσποτισμό και την τυραννία και τονίζοντας την πίστη του στον άδουλο άνθρωπο, φανερώσει τη νοσταλγία τη δική του, καθώς κι ενός λαού δολοκλήρου, για τη χαμένη λευτεριά. Η ποιήσή τους δημιουργεί ιστορία. Την ιστορία που αποχτά συνείδηση του έαυτού της. Κι' ο ποιητής, που γίνεται έτσι ένας άνθρωπος δράσης, ξεαναβρίσκει την πραγματική του άποσολή.»

Ο Πούσκιν, μαζί μ' όλους τους ποιητές πέρα από τους αιώνες, τόνισε το ίδιο τραγούδι της εξέγερσης και της ελπίδας, γιατί και σ' αυτόν οι ίδιες ιστορικές πραγματικότητες έζησαν μέσα του την ίδια όρμη. Η «Ωδή στη Λευτεριά», που έγραψε όταν ήταν είκοσι χρονών, στάθηκε η κραυγή δολοκλήρου του σκλάβου ρούσικου λαού, που τον μεταχειρίζονταν σαν κτηνός, κι ήταν στην απόλυτη διάθεση κάθε φαντασιοληξίας των αφεντικών του. Οι λίγες αυτές στροφές ένοσφράκωναν, σ' αυτόν που είδε ως το βάθος την πικρή αλήθεια της ιστορίας, που προχωρεί. Μεθυσιμένος από το δράμα της επαναστασίας για την ταπεινότητα, το μαρτύριο, το σπαθί και το κκοτόν. Έπανάσταται ενάντια σ' όλον αυτόν τον κόσμο, που μαζεύει τα ρούθλια του μέσα από το αίμα των χωρικών. Τους πουλάει, μαζί με τη γη ή δίχως αυτή σαν αντικείμενα, πιο φτηνά κι' απ' αυτά τα λαγωνικά τους. Οργίζεται με τους τεμπέληδες αυτούς με τα λεπτά κι' άσπρα χέρια, που άλλο τίποτα δεν ήξεραν να κάνουν παρά να παίζουν χαρτιά και να μονομαχοούν, για να ξεπλένουν τάχα ζητήματα μιάς τιμής που τόσο την περιφρονούσαν όταν έπρόκειτο για τις κόρες των μουζίκων. Τα περίφημα δικαιώματά τους «της πρώτης ύχτας του γάμου», τα θεωρούσαν συυφασμένα με τ' άριστοκρατικά τους προνόμια. Η «Ωδή στη Λευτεριά» τους άγγιξε πά κατάβαθα το έγωιστικό αυταρχισμό τους. Σύγχρονα οι επαναστατικοί αυτοί σπύχοι συγκλόνισαν το λαό. Οι κοινοί άνθρωποι, οι φοιτητές, οι διανοούμενοι, οι στρατιώτες, οι χωρικοί τους έλεγαν μ' ένθουσιασμό, «Έγιναν η φωνή της πληγωμένης συνείδησής τους. Από τη στιγμή αυτή είχε αρχίσει η μάχη ανάμεσα στις δυνάμεις του κακού και στον ποιητή, ανάμεσα στην κυριαρχία τάξει, που υπήρχε και σ' αυτή, που θα γινόταν μία μέρα η ανθρώπινη τάξη...»

Με το ασθημα αυτό της λευτεριάς, που αποτελούσε την έκφραση της ύπαρξής του σ' Πούσκιν προπορευόταν του αιώνα του και, με τη δύναμη του όρα-

ματισμού του, ξεπερνούσε όχι μονάχα τον ρωσικό, μα και τον δυτικό κόσμο. Ο έγγονος αυτός του 'Μπραχίμ Ανιμπάλ που και ταγόταν από ένα πρίγκιπα της Ξερυθραίας, αυτός ο μισονέγρος, δεν έμεινε σκλάβος της κοινωνίας όπως θρέθηκε, σαν είδε τις εθνοτικές, μα στάθηκε παράπλευρα της ταπεινούς. Η τέχνη τον εξάγνισε. Ο λυρικός του κόσμος πήρε τη χαρμόμορφη των παραμυθιών και των τραγουδιών των νταντάδων, που λίκνισαν, πάνω στην καρδιά τους, όχι μονάχα τον πόνο των μικρών, μα και τη θλίψη των μεγάλων.

Δεν άργησε όμως ο Πούσκιν να νοιώσει πόσο θορό είναι, να μην υποτάσσεται κανείς στο νόμο των ισχυρών. Η λευτεριά ακριβοπληρώνεται. Αρνιέται κάθε συμβιβασμό. Είναι φτιαγμένη από μέταλλο που δε σιγίζει με άλλο. Γι' αυτό όταν δέχτηκε την ταπεινωτική εθνοική Τσάρου, που γύρευε να τον προσελκύσει για να τον υποδουλώσει πιο εύκολα και για να έραποτροπήσει με τη γυναίκα του ο Πούσκιν, από τη στιγμή εκείνη έγινε θύμα της ίδιας του αδυναμίας, που τον δδήγησε στην τραγική του μοίρα.

Όσο μεγάλωνε η φήμη του κι' ένοιωθε, ο ίδιος, όλο και πιότερο, από ποιά μαγική πηγή άντλωσε την ομορφιά του το έργο του τόσο η λογοκρισία κι' η αστυνομία τον καταδίωκαν. Τα γραφτά του τα ψαλλίδιζαν άγρια, του δριζαν τόπο υποχρεωτικής διαμονής, τον υποπέυονταν αδιάκοπα, τον παρακολουθούσαν και δεν του έδωσαν ποτέ την άδεια να ταξιδέψει έξω από τα σύνορα της χώρας του. Είχε τολμήσει να χρησιμοποιήσει τη φωνή της λευτεριάς κι' η φωνή αυτή ηρακαλούσε το φδοσ. Στο πρόσωπό του οι χαμπίδες κι' οι ύποταχτικοί του άποκράτορα (Συνέχεια στη σελίδα 310)

«Όταν τα έθνη ζούνε τις μεγάλες δημιουργικές τους στιγμές, τότε ό,τι καλύτερο κι' ό,τι χειρότερο κλείνουν διαγράφεται ολοκάθαρα πάνω στον ξαναμμένο όρίζοντα. Όλα φατίζονται, όχι μονάχα οι κορυφές μα και τα βάθη. Η αντίθεση γίνεται κανόνας της καθημερινής ζωής μας. Τη συναντάς παντού γύρω σου. Γεύεσαι την ομορφιά της μιάς και το φαρμάκι της άλλης.»

Κάνεις τη γνωριμιά μ' ένα συνάνθρωπό σου κι' είσαι περιφρανος γι' αυτόν. Σηκώνεις ηγλά το μέτωπό σου μέσα στον καθαρό αιθέρα της λευτεριάς, κι' ανασαίνεις τα μύρα της ιστορίας. Σκύβεις εύλαθ:κά για να κούφεις κι' εσύ ένα μικρό κλαρί, από το θυμάρι του ήρωισμού που τόσο πλούσια ελασταινεί στη γη όπου πατάς. Και βλέπεις κι' αυτήν ακόμα την υπέρτατη θυσία — που πιότερο από κάθε τι άλλο δίνει νόημα στον παλιό λόγο: «ως χαριενδταν άνθρωπος άνθρωπος ή» — να μην είναι παρά ένας απλός χαριτωμένος προς κάποιο καλόγνωμο αβριο, και τότε αναγαλιάζεις γιατί ζεις έτοση την έξοχη ώρα, σε τούτον τον έξοχον τόπο.

Κ' έπειτα ρίχνεις τη ματιά σου άλλοι. Στην άλλη όψη της εικόνας. Και σπ' αντίκρουσμα του άλλου αυτού «χαμένου» κόσμου, που το λασπωμένο θυθό του δεν ανάσκαλισε ποτέ η δράγα της ελπίδας, ο νους σου θολώνει κι' η ψυχή σου γεμίζει μ' ανέλετες σκιές. Δεν είναι λύπη αυτό που νοιώθεις, μα πόνο. Γιατί κι' αυτοί την ίδια όραία πατριδα χαίρονται με σένα, τον ίδιο φωτεινό ούρανό ύμολογάνε, κι' είναι σά να μην ξάνοιξαν ποτέ την άπροσμέτρητη διαφάνεια του, κι' είναι σά να μην άκουσαν ποτέ τον αντίλαλο της λευτεριάς μέσα στα φαραγγια των αιώνων της ιστορίας της. Κι' απο-

ρείς. Πώς γίνεται, πως, όλη αυτή η εξλαστήρια λέξη, που ύψωσε σύμβολο τον τόπο σου, να μην αναστάσει το παγωμένο αίμα της καρδιάς τους;

Κι' αναρωτιέσαι το γιατί. Η σκέψη σου δίνει θέβαια την άποκρίση. Ξεχωρίζει εκείνους, που ένα θεό λατρεύουν, τον Πλούτο — έτοι τυφλά, ακαρδο και έξουκιτάρη, όπως τον παρράσησε ο Άριστοφάνης. Τους άλλους που είναι γεννήματα και θρέμματα του κακού: όσους έχουνε για φυλακή την ίδια τη ζωή τους. Τους πολλούς που είναι θύματα της άμορθείας τους. Αυτούς που «ού γάρ οίδασι τι ποιούσι». Που καταστρέφουν τους ίδιους: έαυτούς τους και σκοτώνουν τη μοίρα των παιδιών τους. Αυτά όλα τα ξέρεις, μα δε φτάνουν. Γιατί μέσα σου υπάρχει και κάτι άλλο ακόμα, έξω από κάθε όρθολογισμό. Κι' αυτό δεν έχει την Ικανότητα να ξεγγαλά, μα μονάχα να ξεχωρίζει. Το κακό από το καλό. Το Δίκιο από τ' Άδικο. Και θλίβεσαι, καθώς επαναστατεί δολοκλήρος ο ήθικός ρυθμός σου. Πώς γίνεται; Τάχα δε βλέπουν; Ναι, άλλοι δε βλέπουν κι' άλλοι δε θένε να δούν. Τους τελευταίους παρτάτα τους. Κι' αν τους να διαβάσεις τα γραφτά τους η ν' άκούσεις τη φωνή τους από το ραδιόφωνο, κοίτα και πέρα. Χάσε κάθε έλπίδα γι' αυτούς. Τους πρώτους όμως μην τους περιφρονάς. Βοήθησε τους να ζήνησούν. Να δούν. Να νοιώσουν. Να ξάνοιξουν. Ν' άκούσουν τον παλιό της ανθρωπότητας. Ν' άφουκροστούν την αληθινή φωνή της Έλλάδας. Αυτή που άντήχησε στους Μαραθώνες. Που έγινε ελεύθερος λόγος στην Πύκα. Που έπλασε τον «Προμηθέα» του Αισχύλου, την «Αντιγόνη» του Σοφοκλή, τον «Υμνο στη λευτεριά» του Σολωμού. Που έγινε λάμψη στο Μεσολόγγι. Που έγινε το έπος της Άντίστασης τόσα τώρα χρόνια. Οι έθροί σου είναι οι λίγοι — τόσο λίγοι, που τα όνόματά τους μπορείς να τ' άραδιάσεις. Τών άλλων, των παραπληγμένων, η τύχη είναι πιο μαύρη από τη δική σου. Έσύ ξέρεις και γι' αυτό άγωνίζεσαι. Κι' ο άγώνας σου όσο δύσκολος κι' αν είναι, στέκεται τώρα η λυτρωσή σου, κι' άβριο, μέσα στη χαρά, θά είναι η υπέρτατη Ικανοποίησή σου. Αυτοί χαλκεύουν με τα ίδια τους τα χέρια την κόλαση, που όχι μονάχα εμείς μα κι' αυτοί τη ζούνε. Κι' ο «παράδεισος»: Ώ, περιρήμονα αυτός παράδεισος ο φτειαγμένος από αμύτ, ανασταναμούς, ιδώτες θρήνους και δάκρυα: Που για να φτάσεις σ' αυτόν, ο δρόμος του περνά από την πείνα που στέρεψε το γάλα της μάνας σου στήθη της, από τα «σπήλαια» που η δυστυχία άνοίγει στα πνεμόνια των νεύατων, από την τρέλλα και τα νεκροτομεία: Ώ, εκείνοι που άδηγάνε στο κακό δε βρίνουν τους πραιτωριανούς τους να περράσουν το θελούδινο παραπέτασμα του «παράδεισου τους» Δέν τους πήραν γ.ά συνεία

ΔΥΟ ΚΟΣΜΟΙ

Του Δ. ΦΩΤΙΑΔΗ

Ο Πούσκιν κι' η γυναίκα του

ΚΟΥ ΦΟΥΑΝ: Ο τακογλόφος

ΟΤΑΝ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΡΔΙΑ

Του Άλ ΑΜΠΑΤΖΗ

Μέσα στην απελπιστική Έλληψη κάθε προσπάθειας και κάθε φροντίδας για την επουλοση των τραυματιών και την ανοικοδόμηση των ερειπίων του πολέμου και της κατοχής, παρήγορη εξαίρεση αποτελούν οι παιδικές κατασκήνωσεις που φέτος πήρανε μιά αισιόδοξη ανάπτυξη. Ίδιωτικές οργανώσεις, φυσιολατρικοί σύλλογοι, οργανισμοί κι επιχειρήσεις, Δήμοι και Κοινότητες κι αυτό ακόμα το Υπουργείο Παιδείας, ίδρυσαν και συντήρησαν δλο το καλοκαίρι, παιδικές κατασκήνωσεις, όπου δεκάδες χιλιάδες παιδιά θρήκανε καθαρό άέρα και άφθονη χαρά. Έτσι γυρίζοντας στις ξεχωρές και στα θου να της Άπτικής και σκουντουφλώντας διαρκώς σε παιδικές κατασκήνωσεις αλλά και σε άπειρά ένήλικων κατασκηνωτών, χαίρεσαι κι' αισιοδοξείς για το μέλλον του άξιου αιώπου λαού, που σε κάθε περίπτωση ξέρει να θρίσκει το δρόμο της τιμής και της αξιοπρέπειας μιά και της επθιώσης, όταν οι πάντες και τα πάντα τον ξεχνούν και τον έγκαταλείπουν. Κι' η καρδιά σου σκιρτά από συγκίνηση στο θέαμα των χιλιάδων παιδιών, που φωνάζουν, τρέχουν, πηδούν από θράχο σε θράχο και δεν άφινουν δέντρο που να μην άνεθούν και τραγουδή: που να μη τραγουδήσουν.

σας και σε μερικές δεκάδες φτωχών έκδρομικών, που ξεκινούσαν με τα πόδια, απ' την Άλυσιδα. Τις αδρές του θουού τότε, δεν τις μόλυβαν τα θρώμικα χυτά των φτωχόπαιδων του Γκαζιού, της Κοκκινιάς ή της Καισαριανής!

Ο Έλληνικός Όρειβατικός Σύνδεσμος, ύπηρξε ένα πρωτόπορο σωματείο που πρώτο δημιούργησε μιά σοβαρή και οργανωμένη κίνηση προς το θουό. Η δράση του ήταν πολύπλευρη:

Η παιδική κατασκήνωση στην Πάρνηθα, καλοκαίρι του 1942, που οργανώθηκε από τον Ε. Ο. Σ. (τμήμα Άθηνών)

έκδρομική, όρειβατική, σπληαολογική, χιονοδρομική. Κι' όταν τελειώσαν τα χρόνια της Ερήνης, πάλι η δράση του θρήκε καινούργια κανάλια να διοχευτεί: συντέλεσε στην ίδρυση και άποτέλεσε τη θάση του Τάγματος Χιονοδρόμων, που πολέμησε στην Άλθονια. Ίδρυσε πρώτος αυτός την πρώτη παιδική κατασκήνωση στο 1943 στην Πάρνηθα, ίδρυσε ένα από τα πρώτα παιδικά προθαντόρια στην Κηφισιά και με την πείρα του του θουού και τα μέσα του, θοήθησε με τον πιό άποτελεσματικό τρόπο το κίνημα Άντίστασης. Κι' όλα αυτά θαμένα με το αίμα

των παιδιών του, που πέσανε στην Άλθονια και στην κατοχή, πολεμώντας τον κατακτητή, στο θουό και στην πόλη.

Όλα αυτά θέβαια δεν τα πρόβλεπε το καταστατικό του, μιά τα ένοιωθε και τα πραγματοποιούσε, παίζοντας με τη ζωή και με το θάνατο, μιά καρδιά, η καρδιά του Έλληνικού Όρειβατικού Συνδέσμου.

Γι' αυτό και ο πόνος μας κι' η θλίψη μας, είναι μεγάλοι. Γιατί σήμερα που τα κρίσιμα χρόνια

αμού, γίνεται αίτια άνεπανόρθωτης καταστροφής και σε λίγο κανείς δε θα μπορεί να μείνει στο λερό και άνυδρο θουό».

Ποιό τ' όφελος; Γ' όφελος μέγα! Μά όμως ποιό ή ζημιά; Ποιό ή άνεπανόρθωτη καταστροφή και γιατί, το θουό θα μείνει λερό κι' άνυδρο; Μήπως από τα θρώμικα χαρτιά και από τη μωροειδία της τσίκας; Κι' άντίς να ζητήσει, ο Όρειβατικός και να συντελέσει στο να ληφθούν μέτρα καθαρότητας και φυσιολατρικής άγωγής, ζητά εν δυνάμει των καταστροφών που άλλοι έκαναν (Γερμανοί, Ίταλοί, γίδες, λαθρουλοτόμοι, θωατές φωτιές) να μη γίνονται οι κατασκηνώσεις στην Πάρνηθα, ούτε πουθενά άλλο στην Άπτική, μιά πέρ' απ' αυτήν, σε μακρινά θουά, όπου φυσικά κανένας γονός δε θ' άφίσει το παιδί του να πάει, κι' όπου κανένας ένήλικος, απ' τον θασασιομένο πληθυσμό της Πρωτεύουσας, δε θα μπορεί ν' άρίσει τόσες μέρες τη δουλειά του, για να παραθερίσει. Και στο τέλος—τέλος, άς μη παραθερίσουν! Άς άναπνέουν όλες αυτές οι χιλιάδες τα παιδιά, τη σκόνη και τη θρώμια της θερικής Άθήνας. Το ζήτημα είναι, όταν οι έσπερ της φυσιολατρίας άνεβαίνουν στο θουό τους, να μην τους ένοχλεί το «θλιβερό τάν-τάν του πληθυσμού που γιορτάζει το λαϊκό του πανηγύρι!»

Με τις πρώτες θροχές του φθινοπώρου, το θουό θ' άδειάσει απ' τους πολυάριθμους μικρούς — μεγάλους, παραθεριστές του πρωτοθροχί, καθαρίζοντας τις θρωμιές που άφισαν οι άνθρωποι, θά ποτίσει το διψασμένο χώμα, θά πλουτήσει τα νερά των πηγών, τα θότανα και τα λουλούδια θά φουντώσουν πάλι. Το δάσος θά μείνει μόνο.

Και στην άνάμνηση του γέλιου των μικρών που φίλων, που άκόμα άντηχεί στις ράχες και στα λαγγάνια, θά σκιρτήσει η καρδιά του δάσους. Γιατί και το δάσος έχει καρδιά.

Ο Έλληνικός Όρειβατικός Σύνδεσμος, όμως, φαίνεται πως δεν έχει πιό καρδιά. Φαίνεται, τι κρίμα, πως έχασε την καρδιά του.

ΒΡΑΒΕΙΟ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

Ότι δεν έγινε, στην περιοχή της τέχνης, ως τώρα από το κράτος (μιά ποιό κράτος;) έγινε από τους πραγματικούς εκπρόσωπους του Έθνους μας. Προκλήθηκε διαγωνισμός για τη θράβευση έργων —Ποίηση, Πεζογραφία, Θέατρο, Γλυπτική, Ζωγραφική, Μουσική, Ίστορία— που θα έμπνεονται «άπο το πνεύμα και τους άγώνες της έθνικής άντίστασης του Έλληνικού λαού». Η προθεσμία υποθολής των έργων είναι έξάμνη κι' ή άπονομή των θραθειών θά γίνει το Σεπτέμβρη του 1947. Έχουν δικαίωμα να κριθούν και να βραβευθούν έργα που είτε έκόβθησαν ύστερα από το 1941,

είτε είναι άνέκδοτα. Θ' άπονεμηθούν χρηματικά έπαθλα, τ' άνέκδοτα έργα θά έκδοθούν, τα θεατρικά θά παρουσιασθούν και τα καλλιτεχνικά είναι ένδεχόμενο ν' άγοραστούν. Περισσότερες λεπτομέρειες, για τον ώραϊον αυτό διαγωνισμό, θ' άνακοινώσει ή έλανόδικη έπιτροπή, που σ' αυτή δήλωσαν ως τώρα συμμετοχή οι Άγγελος Σικελιανός, Ν. Βεης, Κ. Βάρναλης, Μ. Αδύνης, Β. Ράτας, Α. Κουκούλας Δ. Φωτιάδης, Μ. Βάρβογλης Ι. Κορδός, Σ. Βασιλείου, Σ. Καραντιός, Α. Άπάρτης, Α. Άστεριάδης, Τ. Μουζενίδης, και Π. Λεκατσάς.

ρους, μιά για λακές Κι' αυτό θά μείνουν μέσα στο άξενο άνεμοθροχί, όσο οι άλλοι γλεντοκοπάνε κοροϊδεύοντας τη θλακεία τους.

Και το φθινοπώρο έρχεται. Σε λίγο οι άνεμοι θά φυσήξουν πιό άγριοι. Μά έού την ρότα την έβρεις. Το Πολικό άστέρι δε λάμπει άδικα στον ούρανό σου. Μιά άκόμα δοκιμασία; Ναι, μιά άκόμα. Μά δε μιά άξίζει, θά πεις. Ναι, δε μιά αξίζει. Μά γι' αυτό, θέβαια δε θά μείνουμε μεσοστρατίς. Πέρα άπο τ' άνουσία θούρια που θροντοκοπάνε τώρα γύρω μας, θ' άντηχίσουν έκει πέρα, σε κάποια καμηπή, άλλα θούρια μέσα σ' άλλες αλλές. Σ' αυτές που ή πατρίδα θά φιληθεί χείλη με χείλη με το λάο της. Σ' αυτές που ή σάλπιγγα της άλήθειας, σκορπίζοντας τα φαντάσματα από την πολυθασανισμένη μας

γη, θά καλέσει στο προσκλητήριο θά μείνουν μέσα στο άξενο άνεμοθροχί, όσο οι άλλοι γλεντοκοπάνε κοροϊδεύοντας τη θλακεία τους.

Και τότε; Τό τότε λογαριάζεις; Όταν θά θρίσκαται έρείπια ο κόσμος του κακού και γύρω σου θά λάμπει άστραφτερός και νέος —μιά άνοιξη— ο κόσμος του καλού; Φτάνει που θά μπορείς να ά φωνάζεις, ώς τα πέρατα της πατρίδας, τους εδω τους στίχους του ποιητή:

Σύ τότε, ω λαμπροτάτη κόρη Διός, του κόσμου μόνη παρηγοριά, την γήν μου σ' ένθυμήθηκες ω Έλευθερία.

ΚΑΙΡΟΣ ΓΙΑ ΨΑΡΕΜΑ ΜΕ ΚΑΛΑΜΙ

Του Στράτη ΤΣΙΡΚΑ

Άλεξάντρηα, Σεπτέμβρης. — Είναι ένα θράδι καλοκαιριάτικο άπόφε που κατεβαίνει την δόδ Μισάλας. Ο άέρας έκοψε άπότομα κ' ή ύγρασία σαν άόρατη κουνουπιέρα τυλίγει τους ανθρώπους, χτυπά κατάστηθα τις γυναίκες καθετα πάνω τους και τους μισειεύει τα ροχλα, γυαλλίζει τα πρόσωπα της άρπάχνει απ' το λαιμό. Ο άέρας έχει κόψει τώντις και σέφτεται μέσ' στον ίδρωθα μέσα στις ξυνές μυρωδιές, τί θάλασσα θά κάνει αύριο — για το ψάρεμα. Καιρός για ψάρεμα με καλάμι. Κάποτε διάβασης πως την πρώτη θδομάδα μετά το Μόναχο, οι θχτες γύρω απ' το Παρίσι γιόμισαν ανθρώπους που ψαρεύαν με καλάμι. Άναντρη ή τύψη; Άπόψε ο άέρας έχει πέσει, είναι άρχές Σεπτέμβρη, τ' άποτέλεσματα στη Λακωνία φέραν 92% και σύ σέφτεται να βγεις στο ψάρεμα με το καλάμι.

Η ύγρασία σούρνεται πάνω στην άσφαλοτην κάνει και λαμποκοπά, κατρεφτίζει τα ήλεκτρικά, θαμπώνει τα τζάμια στις βιτρίνες και τα ματογυάλια τούτης της δασκάλας που κοντοστάθηκε για να τα καθαρήσει. Σούρνεται πάνω στην άσφαλο μαζί με τις ξυνές μυρωδιές του καλοκαιριού που έθρσε και τώρα ξεθωιάει. Χνυδωτο ξανθοκόκκινο άρωμα των φρούτων. Ένα μπακαλικό μυρίζει παστουριά άνυπόφορα. Οι ντομάτες σάπισαν στο μανάκινο. Πηχτή έπιθετική και κρύα είναι ή μπόχα που βγαίνει από κάτω από το σιδερένιο ρουλό του χασάπη. Τι σου γράφουν; ρωτά ο ένας. Άνεβαίνει. Τάπνιξε όλα κι' άκόμ' άνεβαίνει, του άποκρίνεται ο άλλος. Στην Άπάνω Αίγυπτο, στο καφαλιμένο τ' άσκητικό, το ζυπόλητο, το λιμνικό το Σάιτ, του Νείλου του κάπνισε να θέλει να χαϊδέψει τα χωριά πουνα χτυπιμένα από σβουιά και λάσπη. Μόλις θμως τ' άγγίζει ή φαρδιά, ίρατική του μανίνα εκείνα γονυπετούν λιπόθμια και λυώνουν. Σά νάτανε φταγμένα από σβουιά και λάσπη. Τάπνιξε κι' όλα έχουν άκριθίσει, μούλαγε το πρωί ο εισπράχτορας του θημαρχιακού φόρου χτενίζοντας τη φούνα του φεσιού του με τη θούρσα μου. Τη νύχτα περιμένει να πλαγιάσουν έλοι οι δικοί του μέσα στο στενάχωρο διαμέρισμα, άνάθει τη λάμπα και διαβάζει Σαίξπηρ στο πρωτότυπο. — Έτσι που πάμε, το γεμύθνα δε θά φάμε καθόλου κρέας, μου έπτε.

Άρωμα κουρείου που σέρνεται πάνω στην άσφαλο. Υγραίνονται οι γάμπες και τα γυμνά δάχτυλα των γυναικών μέσ' στα σαντάλια τους. Είναι αυτή ή μυστήρια ή κρεμασμένη στο μπράτσο του Έγγλέζου λοχία, που του κουθενιάζει, το μιλιά με θουλμιά. Κάπου το τακούνι της στραβοπατά, ο άστράγαλός της θά ξεβιδωθεί, μιά όχι, κρεμείται στο μπράτσο του και του χαμογελά κ' ή φωνή της είναι γεμάτη άπορίες, έλες τί φράσες της κατάληγουν έρωτηματικά, τόσο που αγωνίζεται να τον κάμει να την αγαπήσει, με μιάν άπελπισμένη, μιάν έπιθετική παθητικότητα. — Είναι οι τελευταίοι. Ο πόλεμος πέρασε και δεν παντρεύτηκαν.

Άρωμα κουρείου που σέρνεται πάνω στην άσφαλο. Υγραίνονται οι γάμπες και τα γυμνά δάχτυλα των γυναικών μέσ' στα σαντάλια τους. Είναι αυτή ή μυστήρια ή κρεμασμένη στο μπράτσο του Έγγλέζου λοχία, που του κουθενιάζει, το μιλιά με θουλμιά. Κάπου το τακούνι της στραβοπατά, ο άστράγαλός της θά ξεβιδωθεί, μιά όχι, κρεμείται στο μπράτσο του και του χαμογελά κ' ή φωνή της είναι γεμάτη άπορίες, έλες τί φράσες της κατάληγουν έρωτηματικά, τόσο που αγωνίζεται να τον κάμει να την αγαπήσει, με μιάν άπελπισμένη, μιάν έπιθετική παθητικότητα. — Είναι οι τελευταίοι. Ο πόλεμος πέρασε και δεν παντρεύτηκαν.

(Άλ Γκιλάα)

Περιμένουν το τράμ. Είναι στο σταθμό Ραμλιού και περιμένουν το τράμ της Βικτώρια. Θά τον πάει ίσαμε το στρατώνια του ή θά τη συνδέσει σπίτι της; Ο πρωτοετής της νομικής με τον άνοιχτό γιακά και τα σγουρά τα κατσάρια και κατάκαιρα μαλλιά που μοιάζουν με περούκα από άστρακάνι δαγκώνει τα χείλια του με μιά φαρμακωμένη μου-

γαμάρα. — Άκόμα δεν έφυγα. Στο Μουστάφα Μπάρακας χιζούν κι' άλλους στρατώνες. Βγάζει απ' την τσέπη του μιά κωμιλία, τους προσπερνά, κι' έπιδειχτικά γράφει μπροστά τους πάνω στα σανίδια του Κισκουθ τη λέξη. Άλ Γκιλάα (έκκενωση). Ο λοχίας τη θρίσκει πως μοιάζει με γόνδολα. Ένα κοντάρι στην πλώρη, έν' άλλο πάνω στην τέντα, και στην πρώτη κάτι σαν πονί από τρεχαντήρι. Και ψηλά δίπλα στο πανί, ένα περιστεριό μετέωρο, με ράμφος γυρισμένο προς τα μέσα, με μαζεμένα φτερά και τεντωμένα νύχια. Τα περιστέρια του Σάν Μάρο.

Άρωμα κουρείου που σέρνεται πάνω στην άσφαλο. Υγραίνονται οι γάμπες και τα γυμνά δάχτυλα των γυναικών μέσ' στα σαντάλια τους. Είναι αυτή ή μυστήρια ή κρεμασμένη στο μπράτσο του Έγγλέζου λοχία, που του κουθενιάζει, το μιλιά με θουλμιά. Κάπου το τακούνι της στραβοπατά, ο άστράγαλός της θά ξεβιδωθεί, μιά όχι, κρεμείται στο μπράτσο του και του χαμογελά κ' ή φωνή της είναι γεμάτη άπορίες, έλες τί φράσες της κατάληγουν έρωτηματικά, τόσο που αγωνίζεται να τον κάμει να την αγαπήσει, με μιάν άπελπισμένη, μιάν έπιθετική παθητικότητα. — Είναι οι τελευταίοι. Ο πόλεμος πέρασε και δεν παντρεύτηκαν.

Άρωμα κουρείου που σέρνεται πάνω στην άσφαλο. Υγραίνονται οι γάμπες και τα γυμνά δάχτυλα των γυναικών μέσ' στα σαντάλια τους. Είναι αυτή ή μυστήρια ή κρεμασμένη στο μπράτσο του Έγγλέζου λοχία, που του κουθενιάζει, το μιλιά με θουλμιά. Κάπου το τακούνι της στραβοπατά, ο άστράγαλός της θά ξεβιδωθεί, μιά όχι, κρεμείται στο μπράτσο του και του χαμογελά κ' ή φωνή της είναι γεμάτη άπορίες, έλες τί φράσες της κατάληγουν έρωτηματικά, τόσο που αγωνίζεται να τον κάμει να την αγαπήσει, με μιάν άπελπισμένη, μιάν έπιθετική παθητικότητα. — Είναι οι τελευταίοι. Ο πόλεμος πέρασε και δεν παντρεύτηκαν.

Περιμένουν το τράμ. Είναι στο σταθμό Ραμλιού και περιμένουν το τράμ της Βικτώρια. Θά τον πάει ίσαμε το στρατώνια του ή θά τη συνδέσει σπίτι της; Ο πρωτοετής της νομικής με τον άνοιχτό γιακά και τα σγουρά τα κατσάρια και κατάκαιρα μαλλιά που μοιάζουν με περούκα από άστρακάνι δαγκώνει τα χείλια του με μιά φαρμακωμένη μου-

Άρωμα κουρείου που σέρνεται πάνω στην άσφαλο. Υγραίνονται οι γάμπες και τα γυμνά δάχτυλα των γυναικών μέσ' στα σαντάλια τους. Είναι αυτή ή μυστήρια ή κρεμασμένη στο μπράτσο του Έγγλέζου λοχία, που του κουθενιάζει, το μιλιά με θουλμιά. Κάπου το τακούνι της στραβοπατά, ο άστράγαλός της θά ξεβιδωθεί, μιά όχι, κρεμείται στο μπράτσο του και του χαμογελά κ' ή φωνή της είναι γεμάτη άπορίες, έλες τί φράσες της κατάληγουν έρωτηματικά, τόσο που αγωνίζεται να τον κάμει να την αγαπήσει, με μιάν άπελπισμένη, μιάν έπιθετική παθητικότητα. — Είναι οι τελευταίοι. Ο πόλεμος πέρασε και δεν παντρεύτηκαν.

Άρωμα κουρείου που σέρνεται πάνω στην άσφαλο. Υγραίνονται οι γάμπες και τα γυμνά δάχτυλα των γυναικών μέσ' στα σαντάλια τους. Είναι αυτή ή μυστήρια ή κρεμασμένη στο μπράτσο του Έγγλέζου λοχία, που του κουθενιάζει, το μιλιά με θουλμιά. Κάπου το τακούνι της στραβοπατά, ο άστράγαλός της θά ξεβιδωθεί, μιά όχι, κρεμείται στο μπράτσο του και του χαμογελά κ' ή φωνή της είναι γεμάτη άπορίες, έλες τί φράσες της κατάληγουν έρωτηματικά, τόσο που αγωνίζεται να τον κάμει να την αγαπήσει, με μιάν άπελπισμένη, μιάν έπιθετική παθητικότητα. — Είναι οι τελευταίοι. Ο πόλεμος πέρασε και δεν παντρεύτηκαν.

Άρωμα κουρείου που σέρνεται πάνω στην άσφαλο. Υγραίνονται οι γάμπες και τα γυμνά δάχτυλα των γυναικών μέσ' στα σαντάλια τους. Είναι αυτή ή μυστήρια ή κρεμασμένη στο μπράτσο του Έγγλέζου λοχία, που του κουθενιάζει, το μιλιά με θουλμιά. Κάπου το τακούνι της στραβοπατά, ο άστράγαλός της θά ξεβιδωθεί, μιά όχι, κρεμείται στο μπράτσο του και του χαμογελά κ' ή φωνή της είναι γεμάτη άπορίες, έλες τί φράσες της κατάληγουν έρωτηματικά, τόσο που αγωνίζεται να τον κάμει να την αγαπήσει, με μιάν άπελπισμένη, μιάν έπιθετική παθητικότητα. — Είναι οι τελευταίοι. Ο πόλεμος πέρασε και δεν παντρεύτηκαν.

Ελευθερα Γράμματα

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

«ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ»

Σύμφωνα με τον περίφημο νόμο «περί εξυγιάνσεως» μπήκαν οε ειδική διαθεσιμότητα οι παρακάτω καθηγητές: Του Πανεπιστημίου 'Αθηνών 'Αλ. Σβώλος, 'Αγγ. 'Αγγελόπουλος, Γ. Γεωργαλάς και Π. Κόκκαλης. Του Πολυτεχνείου Ν. Κιτσίκης, Α. Παπαπέτρου, Ν. Κριτικός και Ι. Δεσποτόπουλος. Του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Χ. Θεοδωρίδης, Ι. 'Ιμβριώτης, Κ. Τζώνης Α. Σιγάλας και Δ. Καθβάδας.

Με την «ειδική διαθεσιμότητα» των καθηγητών αυτών, που τιμούσαν την επιστήμη του τόπου μας έξω από τα σύνορα της 'Ελλάδας, αποδεικνύεται, για μία φορά ακόμα, η έχθρότητα που σημερινού κράτους στην επιστήμη και στα γράμματα.

Στα δυο περαμένα φύλλα μας είχαμε τη χαρά και την τιμή να δημοσιεύουμε μία μελέτη, για τις κατευθύνσεις της λογοτεχνίας, του Χ. Θεοδωρίδη, που έκανε τόση θαυμάσια εντύπωση. Στο σημερινό φύλλο έχουμε τη χαρά και την τιμή, να δημοσιεύουμε τη μελέτη ενός άλλου από τους καθηγητές αυτούς, του Ι. 'Ιμβριώτη, που είμαστε βέβαιοι πως θα προκαλέσει το ίδιο ενδιαφέρον με την ευρύτητα στις απόψεις της και την επιστημονικότητά της.

ΠΡΟΟΔΟΣ

Η πέμπτη επίθεση σε θέατρο δείχνει σημαντική πρόοδο τόσο στο επιτελικό της σχέδιο όσο και στα πολεμικά μέσα που χρησιμοποιήθηκαν. Γι' αυτό κ' η επιχείρηση στο θέατρο «Ζέφυρος» στον Πειραιά, όπου έπαιζε ο θίασος Περράκη - Παλαιολόγου, στέφθηκε, καθώς λένε, από πλήρη επιτυχία: Νεκροί 2, θαιρεία τραυματισμένοι 14, ελαφρά 10.

Στην αρχαία 'Αθήνα ο Δήμος έδινε τα περίφημα θωρικά, για να μπορούν όλο οι πολίτες να παρακολουθούν τις παραστάσεις των θεάτρων. Οι «γνήσιοι» απόγονοί τους (έμεις, όπως είναι γνωστό, δεν είμαστε 'Ελληνες) δείχνουν το ενδιαφέρον τους με σπάσιμο των κεφαλιών των ήθοποιών, με ριπές όπλοπολυβόλων και τώρα με χειροβομβίδες. Πρόσδος, Περιμένουμε την ώραία έποχή που θ' αποχτήσουν οι «έθνικόφρονες» άτομικές θόμβες. Τότε δίχως άλλο, θα σκάσει καμιά σε παράσταση της «'Αντιγόνης» του έαμοβούλγαρου Σοφοκλή.

ΕΝΟΧΟΣ

Ξέρετε ποιός είναι ο ένοχος αυτής της τραγικής παράστασης; Ο θιασάρχης! Πιάστηκε γιατί δεν είδοποίησε την 'Αστυνομία να... πάρει προστατευτικά μέτρα. 'Από δω κ' εμπρός οι παραστάσεις των θεάτρων θα δίνονται με την ακόλουθη άμυντική διάταξη: Μπροστά στην είσοδο του θεάτρου μία πυροβολαρχία θα ρυθμολογεί, στις γωνίες των ορόμων τάνκς, άλλα ελαφριά

μηχανοκίνητα μέσα θα περιπολούν σ' ακτίνα χιλίων μέτρων στις μάντρες μυδραλιοβόλα και στα κεραμίδα του θεάτρου αντιαεροπορικό πυροβολικό. Ειδικοί που ρωτήσαμε μας διαβεβαίωσαν, πως οι δυνάμεις αυτές, για την ώρα, είναι αρκετές για να μπορούν οι θεατές να παρακολουθούν ήσυχα τις παραστάσεις.

ΕΥΓΕ!

Το 'Υπουργείο Παιδείας άκύρωσε τους πίνακες που σύμφωνα μ' αυτούς θα τοποθετιόνταν στην 'Αθήνα οι δάσκαλοι θύματα της κατοχής, άνηφοι και με πολυετή υπηρεσία στις έπαρχίες.

Και γιατί να μη τους άκυρώσει; 'Ως τώρα, θέβαια, στα σχολεία διδάσκαλε πώς η πιστή έχτέλεση του καθήκοντος είναι άξέπαινη και πως ο πατριωτισμός είναι η ύψιστη άρετή του πολίτη. Μ' αυτά είναι παλά παραμύθια. Τώρα προσέβαμε. 'Εξακριβώσαν πως όλ' αυτά είναι... άναρχικά.

ΝΕΑ ΜΕΛΗ

'Η «'Εθνική 'Εταιρία Λογοτεχνών της 'Ελλάδος», που πρόε-

δρός της είναι ο κ. Στρατής Μυριθήλης, μας έστειλε την παρακάτω έγκυκλιό της που ε ύ χ α ρ ί σ τ ω ς δημοσιεύουμε: «Το Διοικητικό Συμβούλιο της 'Εθνικής 'Εταιρίας των Λογοτεχνών της 'Ελλάδος εξέλεξε τα κτικά μέλη της 'Εταιρίας τους λογοτέχνες Τάσον 'Αθανασιάδην, Γ. 'Αννινον, 'Αντώνη Βουσθούνην, 'Αρην Δικταίον, 'Αγγελον Δόξαν, Χρ. Ζαλοκώσαν, Γιώργον Καλαματιανόν, Παναγιώτην Κανελλόπουλον, Μ. Καραγάτσην, Βασ. Λιακούρδαν, Κ. Μισαηλίδην, Κωστήν Μπασιάν, Μαρίαν Ράλλη, 'Απόστολον Σαχίτην και Κώσαν Τσάτσον, και παρέδρα μέλη τους λογοτέχνες Μάριον 'Αγγελόπουλον και Λάμπρον Κορομηλάν. Ούτω το σύνολον των μελών της 'Εταιρίας, όμοι μετ' των Ιδρυτικών μελών της, ανέρχεται εις 69».

'Επειδή πουθενά δεν αναφέρεται τ' όνομα του κ. Σπύρου Μελλά, συνιστούμε στην «'Εθνικήν 'Εταιρίαν των Λογοτεχνών της 'Ελλάδος», να τον έγγραψει. «Ούτω» τα μέλη της, «όμοι» μ' αυτόν, από 69 θα γίνουν 70.

ΑΣΤΕΓΕΣ

'Επειτα από ενέργειες και διαμαρτυρίες των πνευματικών σω-

ματιών μας, η «Κάζα ντ' 'Ιτάλια» έκκενώθηκε και παραδόθηκε στο ύπουργείο της Παιδείας. Πιστέψαν τότε οι λογοτέχνες και καλλιτέχνες μας, πως έπιτέλους θ' αποχτούσαν, κι' αυτοί μια στέγη. 'Ηταν έτοιμο κι' αυτό ακόμα το διάταγμα, που θα παράδινε το χτίριο στα σωματεία τους. Προβλέπονταν και τ' άπαραίτητα έξοδα έπισκευής. Μά η δουλειά ξαφνικά κάπου «σκόλωσε». Οι κακές γλώσσες λένε, πως ο ίδιος πάντα μοιραίος λογοτέχνης, που τρέφει θανάσιμο ενδιαφέρον για τους συνάδελφους του, επενέθηκε για να μη δοθεί το όικημα στα πνευματικά σωματεία. 'Η δικαιολογία; 'Η ίδια μ' όλες τις άλλες ενέργειές του, Δέν του έμπνέουν «έμπιστοσύνη».

Κι' έτσι οι καλές τέχνες εξακολουθούν να μένουν άστεγες, στον τόπο που γεννήθηκαν. Το όικημα; Μένει άδειο. 'Εχτός αν πρόκειται να επιστραφεί στους 'Ιταλούς για να ολοκληρωθεί το «έθνικόφρον» προς τις τέχνες ενδιαφέρον.

Ο ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Με διάταγμα του κ. ύπουργού της Παιδείας, διορίστηκε μέλος της Καλλιτεχνικής 'Επιτροπής «παρα τῷ Βασιλικῷ Θεάτρῳ», ο γνωστός 'Αχιλλεύς Μαμάκης, που διαγράφηκε από την 'Ενωση Συντακτών για έθνική άναξιοότητα. 'Εφ' ό και συγγαίρομεν δια την εκλογήν τον ρηξικέλευθον διευθυντήν του Βασιλικού Θεάτρου. Πραγματικά, «ο κατάλληλος άνθρωπος στην κατάλληλη θέση», όπως λένε και οι 'Αγγλοι...

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΥΦΟΥΣ

'Από ένα επίσημο περιοδικό, όπου φιγουράρει κ' η φωτογραφία του συγγραφέα, άποσπούμε, ως υποδειγμα ύφους, αυτό έδώ το κομμάτι:

«'Ητο μία Γκρέτα Γκάρμπο υπό έκκόλαψιν και ήρθε η άστυνομία να της άποσπάση από το τσαντάκι τον καλλιτεχνικόν στέφανον της δάφνης, πριν άκόμη άρχιση να θγάξη τα πρώτα του δαφνόφυλλα. Καί είναι δεκαεννεαέτις η 'Μαριάνθη του Ζαππείου και πιθανώτατα να είναι και όλα αυτά δεν λαμβάνονται ύπ' όψιν αλλά συλλαμβάνεται εις τα πρώτα βήματα του ένδόξου σταδίου της και της παραχωρείται το κρατητήριο ως στούντιο δια τας πρώτας δοκιμάς».

Καλούμε τους άναγνώστες μας ν' ανακαλύψουν τον δράστη. Για να μην μπερδευτούν πολύ, τους πληροφορούμε πως δεν πρόκειται για κανένα δημοσιογραφίσκα, μά για λογοτέχνη που τον θεωρούν από τους καλύτερους στιλιστές μας.

'Η λύση στο έρχόμενο.

«'Εδώ... 'Αθηναι»